

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**RAZVOJ POLITIČNIH IN GOSPODARSKIH
ODNOSOV MED ZDA IN KUBO**

Avgust Alič

Ljubljana, avgust 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO

DIPLOMSKO DELO

**RAZVOJ POLITIČNIH IN GOSPODARSKIH ODNOSOV MED ZDA
IN KUBO**

Kandidat:	Avgust Alič
Vpisna številka:	04021818
Študijski program:	Visokošolski Javna uprava
Mentor:	red. prof. dr. Bogomil Ferfila

Ljubljana, avgust 2016

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisani Avgust Alič, študent študijskega programa Visokošolski Javna uprava z vpisno številko 04021818, sem avtor diplomskega dela z naslovom Razvoj političnih in gospodarskih odnosov med ZDA in Kubo.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je priloženo delo izključno rezultat mojega raziskovalnega dela;
- sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem poskrbel, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili;
- sem pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo, in sem to tudi jasno zapisal v predloženem delu;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerimi so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorski in sorodnih pravicah, Uradni list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo;
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo;
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Anja Mugerli, univ. dipl. slov.

Ljubljana, avgust 2016

Podpis avtorja:
Avgust Alič

POVZETEK

Združene države Amerike (ZDA) so največja država v Severni Ameriki, Kuba pa je otoška država v Velikih Antilih – loči ju le 145 km široka morska ožina. Obe državi sta bili koloniji, ZDA so se osvobodile v 18. stoletju, Kuba pa konec 19. stoletja. ZDA so podpirale kubanske upornike proti španski kolonialni oblasti. S pariškim mirovnim sporazumom iz leta 1898 je Kuba pripadla ZDA, ki je preselila sedež kubanske vlade v ZDA, postavila kubanskega guvernerja, sprejela Plattov amandma in nadzorovala kubanske mednarodne odnose, finance ter gospodarstvo. Med letoma 1900 in 1959 so ZDA na Kubi podpirale diktatorske režime. Prebivalstvo je postalo revno, država je nazadovala, ameriško podzemlje je uporabljalo igralnice in razkošne hotele za pranje denarja.

Po zmagi kubanske revolucije leta 1959 in vzponu Fidela Castra na oblast je Kuba z revolucionarnimi reformami razlastila premoženje Američanov na Kubi. ZDA so leta 1961 odgovorile z embargom in invazijo v Prašičjem zalivu. Po raketni krizi leta 1962 se je Kuba navezala na Sovjetsko zvezo in podpirala osvobodilna gibanja v Afriki, Aziji ter Latinski Ameriki. ZDA so sprejele Torricellijev in Helms-Burtonov zakon, ki sta še poglobila nesoglasja. Med letoma 1962 in 1999 sta državi komunicirali le, kadar je šlo za težave kubanskih beguncev in izmenjavo vohunov. Po razpadu Sovjetske zveze in koncu hladne vojne se je spremenila razporeditev svetovnih sil. ZDA so priznale, da embargo ni prinesel pričakovanih rezultatov.

Decembra 2014 sta ameriški in kubanski predsednik sporočila, da se pričinja otoplitev odnosov. V letu 2015 sta vladi ZDA in Kube sprejeli številne dogovore, ki kažejo, da se odnosi med državama prijateljsko razvijajo.

Ključne besede: Kuba, ZDA, Castro, embargo, Plattov amandma, hladna vojna, sporazum.

SUMMARY

DEVELOPMENT OF POLITICAL AND ECONOMIC RELATIONS BETWEEN THE U.S. AND CUBA

The U.S. is the largest country in North America and Cuba is an island country in the Greater Antilles. The two are separated by a 145 km strait. Both countries have a colonial past. However, the U.S. gained independence in the 18th century and Cuba at the end of the 19th century. The U.S. supported Cuban rebels fighting against the Spanish colonial government. By the Treaty of Paris from 1898, Spain relinquished Cuba to the U.S., which moved the Cuban government headquarters to the U.S., appointed a governor of Cuba, adopted the Platt Amendment and controlled Cuba's international relations, finance and economy. Moreover, the U.S. supported dictatorships in Cuba in the period 1900–1959. As the population grew poorer and the country continued to decline, the American underground scene used casinos and luxurious hotels for money laundering.

The success of the Cuban Revolution in 1959 and Fidel Castro's rise to power saw revolutionary reforms expropriate American assets in Cuba. The U.S. responded by introducing an embargo in 1961 and launching the Bay of Pig Invasion. The Cuban Missile Crisis in 1962 prompted Cuba to establish ties with the Soviet Union and support other liberation movements in Africa, Asia and Latin America. In turn, the U.S. adopted the Torricelli Act and the Helms-Burton Act to further exacerbate the divide. In the period 1962–1999 the countries only communicated in case of issues with Cuban refugees and spy swaps. The global distribution of power changed following the collapse of the Soviet Union and the end of the Cold War. The U.S. admitted that the embargo failed to yield expected results.

In December 2014, the presidents of the U.S. and Cuba announced a warming of relations. The next year the two governments reached numerous agreements attesting to the fact that their relations are developing in a friendly manner.

Key words: Cuba, U.S., Castro, embargo, Platt Amendment, Cold War, treaty

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	iii
POVZETEK	v
SUMMARY	vi
KAZALO	vii
KAZALO PONAŽORITEV	ix
KAZALO SLIK	ix
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	x
SEZNAM TUJIH IZRAZOV	xi
1 UVOD	1
2 KUBA DO LETA 1959	3
2.1 GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ KUBE	3
2.2 ODKRITJE KUBE IN KOLONIZACIJA	3
2.3 SEDEMLETNA VOJNA (1756–1763)	4
2.4 USTANOVITEV ZDA	5
2.5 MONROJEVA DOKTRINA	6
2.6 DESETLETNA VOJNA IN NARODOTVORNOST	6
2.7 KUBA POD AMERIŠKO DOMINACIJO (1899–1902)	7
2.7.1 PRVE VOLITVE NA KUBI (1900)	8
2.7.2 PLATTOV AMANDMA	8
2.7.3 KUBA KOT AMERIŠKI PROTEKTORAT	8
2.8 FIDEL CASTRO IN CHE GUEVARA	10
3 KUBANSKA REVOLUCIJA	12
3.1 PAKT CARACAS	12
3.2 VOJAŠKI POHOD	12
3.3 CASTRO IN UTRDITEV NJEGOVE OBLASTI	13
3.4 INVAZIJA V PRAŠIČJEM ZALIVU	14
3.5 KUBANSKA RAKETNA KRIZA	15
3.6 POSLEDICE RAKETNE KRIZE	15
3.7 SEDEMDESETA LETA	16
3.8 ŠIRJENJE KUBANSKEGA REVOLUCIONARNEGA VPLIVA	17
3.8.1 SPOPAD V KONGU	17
3.8.2 UPOR V BOLIVIJI	17
3.8.3 JOMKIPURSKA VOJNA 1973	18
3.8.4 INVAZIJA V ANGOLO	18
3.8.5 KUBANSKA VOJSKA V ETIOPIJI	19
3.8.6 KUBANSKA VOJSKA V ERITREJI	20
3.8.7 INVAZIJA NA GRENADO	20
3.8.8 INVAZIJA V PANAMO	21
3.8.9 KUBANSKE INTERVENISTIČNE SILE V NIKARAGVI	21
3.9 HLADNA VOJNA	22

3.9.1	RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE	22
4	OBNOVITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO	24
4.1	PERIODO ESPECIAL.....	24
4.1.1	EMIGRACIJA IN MARIELITI	25
4.1.2	TORRICELLIJEV ZAKON	25
4.1.3	HELMS-BURTONOV ZAKON	26
4.1.4	INCIDENTI NA KOPNEM, MORJU IN V ZRAKU	26
4.2	KUBANSKIH PET.....	27
4.3	DEČEK, KI JE POSTAL SIMBOL SPORA MED ZDA IN KUBO	28
4.4	PEOPLE TO PEOPLE.....	30
4.5	TRGOVINSKI AKT ZDA-KUBA 2001.....	30
4.6	VZPOSTAVITEV STIKOV MED ZDA IN KUBO	31
4.7	VPLIV KATOLIŠKE CERKVE.....	31
4.8	IZMENJAVA VOHUNOV IN KOLIBRIJEV ČIVK.....	32
4.9	OTOPLITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO	34
4.10	KAJ SE JE SPREMEMILO MED ZDA IN KUBO PO LETU 2014.....	36
4.11	KAJ OSTAJA ENAKO MED ZDA IN KUBO PO LETU 2014	36
5	VZROKI ZA OTOPLITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO.....	37
5.1	OBNOVITEV DIPLOMATSKIH STIKOV	38
5.1.1	KAJ BO OTOPLITEV PRINESLA GOSPODARSTVU.....	38
5.1.2	POLITIČNE SPREMEMBE	40
6	SKLEP NA PODLAGI HIPOTEZE.....	42
7	ZAKLJUČEK.....	45
	LITERATURA IN VIRI.....	47

KAZALO PONAŽORITEV

KAZALO SLIK

Slika 1: Zemljevid Kube	3
-------------------------------	---

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

CIA – Centralna obveščevalna agencija

FSLN – Fronta za nacionalno osvoboditev Konga

JAR – Južnoafriška republika

KP – Komunistična partija

LAFTA – Latinskoameriško združenje za svobodno trgovino

MLPA – Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole

MLPA – PT – Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole – delavska stranka

NATO – Organizacija severnoatlantskega sporazuma

OAS – Organizacija ameriških držav

OTI – Pisarna za tranzicijske pobude

OZN – Organizacija združenih narodov

USAID – Agencija ZDA za mednarodni razvoj

VS – Varnostni svet

ZDA – Združene države Amerike

SEZNAM TUJIH IZRAZOV

Brothers to the Rescue – Bratje za rešitev

1 UVOD

Razlog za izbrano temo je moje zanimanje za dogajanje na Kubi in kontinuirano dogajanje na tem področju v letih 2015 ter 2016. Na Kubi sem bil kot turist v razdobju 12 let v času med 2003 in 2015. Kuba me je presenetila z iskreno toplino prebivalcev, revolucionarnim duhom, navdušenjem nad likom Cheja Guevare, mamljivim vonjem cigar in ruma, neskončnimi mivkastimi plažami ... Ob tem sem spoznal posebnosti socializma in gospodarstva na Kubi.

Politični in gospodarski odnosi med ZDA in Kubo so se v stoletjih prepletali, zaostrovali, razvijali, ohladili, zamrli, se otoplili in ponovno gradili. Za odgovor na vprašanje, zakaj so odnosi tako kompleksni, je treba pogledati v zgodovino in razvoj držav v tem delu sveta. Šele z razumevanjem kolonialne preteklosti, razvoja gospodarstva, trgovine, prometa ... lahko razumemo, zakaj so odnosi tako zapleteni.

Zanimivo je, da je Kuba kot majhna otoška država uspela razviti socialistični tip gospodarstva in političnega sistema pred vrati kapitalistične velesile. Čeprav so ZDA odkrito rožljale z orožjem, se Kuba nikoli ni uklonila ali skrenila s svoje poti. Še več, država je kljub embargu ZDA in velikemu pomanjkanju uspela preživeti.

Med letoma 2014 in 2016 so se zgodili prelomni dogodki, ki kažejo na otoplitev odnosov med državama. Videti je, da državi poskušata pozabiti krivice, zgladiti nesoglasja in zadržano razviti gospodarske ter politične odnose.

O problematiki za obdobje od leta 1900 do 1990 je precej študij, za obdobje od leta 2014 do 2016 pa jih je manj. Preučil bom, kaj pomenijo dogodki zadnjih dveh let (2014–2016) za razvoj odnosov med ZDA in Kubo.

Zastavlja se vprašanje, ali se po pol stoletja trajajočem konfliktnem obdobju začneta obdobje prijateljskih odnosov.

Namen diplomskega dela je:

- spoznati odnose med ZDA in Kubo od ustanovitve držav do danes,
- ob pregledu konfliktnih dogodkov ugotoviti vzroke in posledice vmešavanja ZDA v suverenost Kube,
- ugotoviti, kaj so ta dejanja pomenila za gospodarske in politične odnose med državama,
- preučiti, kako se kaže otoplitev odnosov med državama v obdobju od leta 2014 do 2016, in
- predvideti, kako se bo v prihodnosti okrepilo gospodarsko sodelovanje med državama.

Cilji diplomskega dela so:

- pregledati pomembne dogodke v ameriško-kubanskih odnosih,
- ugotoviti, zakaj je leta 1959 uspela kubanska revolucija in kakšne so posledice za Kubo,
- ugotoviti vzroke in posledice glavnih konfliktov med ZDA ter Kubo po letu 1959,
- navesti dogovore med ZDA in Kubo, ki kažejo na izboljšanje odnosov med državama, in
- podati svoje mnenje o ameriško-kubanskih odnosih.

V diplomskem delu bom preveril hipotezo:

„Odnosi med ZDA in Kubo se po letu 2015 prijateljsko razvijajo in izboljšujejo.“

Pri preverjanju hipoteze bom raziskal odnose med ZDA in Kubo od nastanka obeh držav do leta 2015. Poznavanje kompleksnosti odnosov med državama je ključno za razumevanje razvoja dogodkov v polpretekli zgodovini in v obdobju od leta 2014 do 2016.

Prvi sklop diplomskega dela bo analiza stanja na Kubi do leta 1959 oziroma kubanske revolucije. To je kratek opis geografskega položaja Kube, njene kolonialne preteklosti, bitke za neodvisnost in vmešavanja ZDA v notranje zadeve vse do kubanske revolucije leta 1959. Pri preverjanju hipoteze v tem poglavju bom uporabil metodo teoretičnega preučevanja, saj bom pri analiziranju zgodovinskih dogodkov uporabil knjižne vire, članke in elektronske vire. Z deskriptivno metodo bom opisal posamezna dejstva, ki so odločilno vplivala na potek dogodkov. Potrdil ali zavrnil bom trditev, da so se odnosi med ZDA in Kubo prijateljsko razvijali.

Drugi sklop bo opis dogodkov po letu 1959 oziroma Castrovem vzponu na oblast do leta 2014. Zajel bom vzpone in padce ameriško-kubanskih odnosov ter njihove posledice za Kubo. Pri raziskovanju tega obdobja bom uporabil knjižne in elektronske vire v okviru metode teoretičnega preučevanja. Uporabil bom tudi primerjalno-zgodovinsko metodo, s katero bom primerjal potek dogodkov na eni in drugi strani. Sem bom uvrstil večje konflikte med obema državama. Potrdil ali zavrnil bom hipotezo, da so se odnosi med ZDA in Kubo prijateljsko razvijali.

Tretji sklop bo zajel opis otoplitve odnosov med ZDA in Kubo med letoma 2014 ter 2016 in njeno posledico za Kubo v gospodarskem in političnem smislu. Pri raziskovanju člankov in elektronskih virov bom uporabil deskriptivno metodo. V sklepu bom nanizal dejstva, ki bodo potrdila ali zavrnila postavljeno hipotezo: „Odnosi med ZDA in Kubo se po letu 2015 prijateljsko razvijajo in izboljšujejo.“

V zaključku bom zapisal strnjene ugotovitve in mnenje o temi preučevanja.

2 KUBA DO LETA 1959

2.1 GEOSTRATEŠKI POLOŽAJ KUBE

Kuba je arhipelag, ki leži v severnem Karibskem morju ob prehodu v Mehiški zaliv in Atlantski ocean. Arhipelag sestavljajo Kuba, največji otok v Velikih Antilih, Otok mladine ter 1600 otočkov in čeri. Otok je dolg približno 1200 km, širok pa od 35 do 200 km. Ima obliko krokodila in s svojo lego strateško obvladuje vhod v Mehiški zaliv ter povezave med Severno in Južno Ameriko.

Sosednje države so: na jugu Jamajka in Kajmanski otoki, na jugozahodu Haiti, na zahodu Mehika ter na severu Bahami in Florida. Florida je od Kube oddaljena le 145 km. (Natek & Natek, 2006, str. 556).

Slika 1: Zemljevid Kube

Vir: CIA, The World Factbook (2016)

2.2 ODKRITJE KUBE IN KOLONIZACIJA

Kubo je leta 1492 odkril raziskovalec Krištof Kolumb, ko je s špansko kraljevo mornarico iskal krajšo pot v Indijo. Otok je zasedel v imenu španskega kraljestva. Staroselce je poimenoval Indijanci, saj je zmotno menil, da je pristal v Indiji.

Za nekaj desetletij je španska kraljevina pozabila na Kubo, nato pa je Diego Velazquez leta 1512 dobil nalogo, da iz Kube naredi špansko kolonijo. Velazquez je imel obilo izkušenj z ustanavljanjem novih naselbin in iztrebljanjem staroselcev.

Španski kolonizatorji so prinesli na Kubo dve novi kulturni rastlini: kavovec in sladkorni trs. Rastlini sta na rodovitni zemlji in v tropskem podnebju odlično uspevali ter sta spremenili življenje otoka za vedno.

Španci so prvo naselbino, Nuestra Señora de la Asunción de Baracoa, ustanovili na vzhodnem delu Kube, nato pa so poselitev nadaljevali proti severu, jugu in sredini otoka. Ustanovili so naselbine, ki še danes predstavljajo večja mesta: Trinidad, Sancti Spiritus, Puerto Principe, Bajamo in Havano. Pri zavzemanju otoka so naleteli na miroljubna indijanska plemena: Tainose, Sibonejse in Guanaejatebejse, ki so predstavljali dragoceno delovno silo na poljih kavovca in sladkornega trsa. Plemena so zaradi bolezni, nečloveškega izkoriščanja in krutega pobijanja v nekaj desetletjih povsem izumrla.

Da bi nadomestili delovno silo, so Španci v sredini 16. stoletja na Kubo pripeljali sužnje iz Afrike, ki so delali na plantažah sladkornega trsa, tobaka in v rudnikih. V tem času so španski kolonizatorji pozornost preusmerili v Srednjo Ameriko in iskanje zlata. Havana je postala pomembna pomorska postojanka za španske ladje, ki so prevažale zlato iz Srednje Amerike proti Evropi, otok Kuba pa obrambna utrdba, ki je varovala španske kolonije pred ekspanzijo Francije, Britanije in Nizozemske.

Bogati tovor je pritegnil pozornost piratov, ki so v drugi polovici 16. stoletja prežali na španske galeone v Karibskem morju in napadali tudi kubanska pristanišča. Leta 1555 so francoski gusarji pod vodstvom Jacquesa de Soresa izropali in požgali Havano. Pristanišče Havano so obnovili in nad zalivom je zrasla mogočna utrdba. V mestu se je razcvetela trgovina z dobrinami novega in starega sveta. Ker pa je bila Kuba španska kolonija, je bila prisiljena trgovati le z matično državo, in še to po nizkih cenah. Zato se je na otoku močno razraslo tihotapstvo, pri katerem so pogosto sodelovali španske oblasti in visoki uradniki. (Ferfila, 2016, str. 71–72).

V Karibskem morju so prežale piratske ladje, ki so jih odkrito podpirale britanska, francoska in nizozemska vlada, vse z namenom, da se slabša moč in vpliv Španije kot kolonialne sile v tem delu sveta. Britanci so želeli vzpostaviti enklavo na španskih ozemljih tudi s pomočjo piratov in vojske. Tako so leta 1586 Havano ogrožali britanski pirati pod vodstvom Francisa Draka. Leta 1667 je kubanske obale napadal britanski pirat Henry Morgan in opustošil Camaguey. (Bajini, 2010, str. 40).

Leta 1742 se je britanski admiral Edward Vernon izkrcal z močno vojaško enoto v Guantánamu in osnoval kolonijo Cumberland. Pet mesecev je poskušal osvojiti Santiago de Cuba, vendar vojska ni bila kos gverilskemu bojevanju kreolov in boleznim, ki so razsajale med vojaki. Po petih mesecih so se Britanci umaknili. (Kennedy, 2015).

2.3 SEDEMLETNA VOJNA (1756–1763)

Sedemletna vojna je vojna med dvema koalicijama evropskih držav, ki je med letoma 1756 in 1763 potekala hkrati v Evropi ter prekomorskih kolonijah. Na morjih in v kolonijah

sta se za kolonialno posest ter prevlado v pomorski trgovini bojevali predvsem Velika Britanija in Francija. Španija se je v vojno vključila leta 1761 na strani Francije.

Po vstopu Španije v vojno so Britanci leta 1762 napadli Havano in pod vodstvom Georgea Pococka in lorda Albemarla zavzeli Kubo. Britanci so zasedli zahodni del otoka do Matanzas, Španci pa so obdržali vzhodni in osrednji del otoka ter za prestolnico izbrali Saintago de Cuba.

Britanska zasedba je trajala le leto dni, vendar je prinesla velike spremembe za kubansko gospodarstvo in družbeno ureditev. Kuba je začela prosto trgovati z Veliko Britanijo in britanskimi kolonijami v Severni Ameriki. Trgovina s sužnji se je močno povečala in spodbudila tudi razvoj proizvodnje tobaka, kave ter sladkorja v notranjosti otoka.

Sedemletna vojna se je zaključila leta 1763 s podpisom mirovne pogodbe v Versaillesu. Pogodba je naznanila prevlado Velike Britanije zunaj Evrope, saj je dobila popoln nadzor nad prekomorsko trgovino. Poleg tega je Velika Britanija dobila večino francoskih kolonialnih posesti v Severni Ameriki in Indiji. Od Španije je prejela Florido in ji vrnila Havano ter zahodni del Kube.

Španija je v ponovno pridobljeni koloniji Kubi znižala davke, razvijala kmetijstvo, trgovino, promet in izobraževalni sistem. Na otok so pripeljali množico Afričanov, sužnjev, ki so bili glavna delovna sila na plantažah v notranjosti otoka. (Bajini, 2010, str. 40).

2.4 USTANOVITEV ZDA

Ob koncu 18. stoletja so se na severnoameriški celini začele povezovati britanske kolonije, ki so bile vedno bolj nezadovoljne z upravo iz matične dežele. Kolonije so želele več lokalne avtonomije in leta 1776 se je začela vojna za neodvisnost. Kuba je uporniškim kolonijam pošiljala orožje, ščitila njihove ladje in podpirala njihove vojaške operacije. Trinajstim kolonijam je bila leta 1783 s pariško mirovno pogodbo priznana neodvisnost; poimenovala so se Združene države Amerike.

Na Kubi je bogata srenja kreolov (potomcev španskih naseljencev) pripravljala upor in odcepitev od Španije po zgledu ZDA. Španija je upor zatrla leta 1810, še preden se je začel. Otok so pretresali tudi upori sužnjev, ki so želeli boljši položaj. Hkrati je Anglija pritiskala na Španijo, naj odpravi suženjstvo, saj je bil sladkor, pridelan s suženjskim delom, na Kubi cenejši kot sladkor, proizveden z delavskim delom. Kreoli, katerih bogastvo je temeljilo na suženjskem delu, nad odpravo suženjstva niso bili navdušeni. Da bi ohranili svoje bogastvo, so zagovarjali priključitev Kube k ZDA, saj so v južnih državah ZDA še imeli suženjstvo. Ko so v ZDA odpravili suženjstvo, se je navdušenje kreolov nad priključitvijo k ZDA zmanjšalo.

Kuba je še naprej ostajala španska kolonija, ki ji je matična država vedno bolj kratila vse politične in gospodarske svoboščine. (Ferfila, 2016, str. 74).

Enako, kot se je kolonialna Kuba v začetku 19. stoletja želela iztrgati iz naročja Španije, tako so jo želeli sprejeti v svojo srenjo v ZDA. Že leta 1805 jo je Thomas Jefferson hotel anektirati zaradi strateških razlogov, vendar se skrivni načrt ni uresničil.

2.5 MONROJEVA DOKTRINA

Monrojeva doktrina je nastala kot nagovor predsednika Monroja kongresu leta 1823, v katerem je govoril o politiki ZDA do Latinske Amerike in Evrope. Pomeni začetek urejanja odnosa med Evropo in zahodno poloblo. ZDA naj bi začele pripravljati svojo obrambo samo, če bi prišlo do vdora v neodvisno ameriško državo ali če bi se ogrozile njihove pravice. ZDA se niso in se naj ne bi vmešavale v obstoječe evropske kolonije. Vendar je predsednik opozoril, da bodo ZDA nasprotovale poizkusom vzpostavljanja kolonij ali obnavljanja kolonialne oblasti na ameriški celini. (Petrič, 2010, str. 251).

Monrojeva doktrina je ZDA odprla pot nadzoru nad ameriškim prostorom in okolico.

2.6 DESETLETNA VOJNA IN NARODOTVORNOST

V prvi polovici 19. stoletja so Kubo pretresali upori proti španski nadvladi. Upori so vzniknili v posameznih mestih, med seboj niso bili povezani in tudi niso pritegnili vsega prebivalstva. Uporniki so zahtevali svobodno trgovino, nižje carine za blago nešpanskega porekla in prepoved uvoza novih sužnjev. Španija za zahteve ni imela posluha in je vse upore krvavo zatrla. Po 50 letih posamičnih uporov se je izoblikovalo novo uporniško jedro, ki je povezovalo bogate kreole, intelektualce, obrtnike, revolucionarne emigrante in sužnje.

Leta 1869 so predstavniki različnih ozemelj sprejeli Guimarsko ustavo, ustanovili predstavniški dom in imenovali predsednika republike ter poveljnika vojske. Španija se je sprva pogajala z uporniki, nato pa se je zatekla k vojaškemu terorju. Po desetih letih bitk so leta 1878 podpisali mirovni sporazum, ki je Kubi prinesel nekaj političnih svoboščin, ustanovili so liberalno stranko, postopoma so opustili suženjstvo in omogočili nešpanske naložbe v gospodarstvo. V tem obdobju so ZDA vlagale v gospodarstvo, proizvodnjo sladkorja in cigar, pridelavo sladkornega trsa in tobaka ter rudnike.

Proti koncu 19. stoletja je bila Kuba še vedno španska kolonija, gospodarsko pa vedno bolj navezana na ZDA. Posledično je na otoku nastal tudi delavski razred, v katerega so se vključili osvobojeni sužnji in obrtniki. Različni sloji prebivalstva in porekla so se povezali v skupen narod.

Ideja o neodvisnosti Kube je med kubanskimi emigranti v ZDA še vedno tlela. Pod vodstvom Joseja Martija so zbrali denar, kupili orožje, najeli ladje in zaprosili za pomoč pri latinskoameriških vladah, ki so bile antikolonialno usmerjene.

Leta 1895 je Marti s tremi oboroženimi ladjami odplul proti Kubi. Na morju so dve ladji prestregle ZDA in ju zasegle. Kljub vsemu je vstaja pretresla celoten otok. Leta 1896 so

razglasili samostojnost. Španija se je trudila ohraniti Kubo kot kolonijo, zato ji je dala avtonomni položaj. Kuba se je pripravljala na parlamentarne volitve, ZDA pa so budno spremljale, kaj se dogaja v njihovi bližini. S pretvezo, da s svojo prisotnostjo v zalivu pred Havano vzdržujejo mir v mestu, so poslale v zaliv tri vojaške ladje. Ena od njih je v havanskem zalivu eksplodirala in umrlo je 266 vojakov. ZDA so za eksplozijo obtožile Španijo. Menile so, da ima Kuba pravico do samostojnosti in neodvisnosti in leta 1898 so s svojim stališčem seznanile Španijo ter z njo pretrgale diplomatske odnose. Proti Kubi so poslale vojsko, ki se je ob podpori kubanskih upornikov izkrcala na otoku in v nekaj mesecih porazila Špance. Dne 10. decembra 1898 je bil podpisan pariški mirovni sporazum, s katerim je bila vojna končana in vse španske kolonije so pripadle ZDA.

Kljub kubanski uporniški vojski, ki je aktivno sodelovala z ameriško vojsko v boju proti španski vojski, kubanski predstavniki niso bili udeleženi na mirovnih pogajanjih.

Dne 1. januarja 1899 so sedež kubanske vlade preselili v ZDA. (Ferfila, 2016, str. 81).

S tem posegom v dogajanje na Kubi so ZDA zelo jasno pokazale, kakšni so njeni interesi do otoške države. Načelo Monroejeve doktrine je sprva koristilo Kubancem, saj so ZDA vojaško podprle njihovo osamosvojitveno vojno proti Španiji. Ko je Kuba dosegla samostojnost, pa so ZDA samovoljno preselile kubansko vlado v ZDA, kar je bil grob poseg v suverenost države. ZDA so se iz zaveznika prelevile v okupatorja, saj so si Kubo priključile, kar jim je dovoljeval pariški mirovni sporazum iz leta 1898.

2.7 KUBA POD AMERIŠKO DOMINACIJO (1899–1902)

ZDA so za kubanskega guvernerja postavile generala Johna Brooka, ki je za svoje zaveznike poiskal pristaše priključitve k ZDA. To so bili intelektualci, predstavniki duhovščine, zemljiški posestniki in veliki proizvajalci sladkorja.

Dolgoletna vojna je opustošila državo in načela kubansko gospodarstvo, izobraževanje ter zdravstvo. Priložnost za gospodarske naložbe je na Kubo privabila veliko ameriških poslovnih ljudi, ki so kapital vlagali v proizvodnjo sladkorja in tobaka. Kmalu so postali večinski lastniki rudarske proizvodnje. Vlagali so tudi v razvoj infrastrukture: gradili so ceste, kanalizacijo, telegrafske povezave in šole.

Kubanci so sprva menili, da jim bodo ZDA pomagale obnoviti gospodarstvo, kmalu pa so ugotovili, da se v tej navezavi skriva nova kolonialna odvisnost.

Priključitvi Kube k ZDA so nasprotovali kubanska osvobodilna armada in kubansko ljudstvo ter skupine v ameriški družbi, ki so se zavzemale za svobodno in neodvisno Kubo. Prav tako so priključitvi nasprotovali ameriški proizvajalci sladkorja in tobaka, ker so se bali vdora kubanskih proizvodov na ameriški trg. Nasprotovanje je bilo tako močno, da je moral ameriški obrambni minister zagotoviti, da je ameriška okupacija le začasna in da bodo izvedli volitve. (Ferfila, 2016, str. 81–82).

2.7.1 PRVE VOLITVE NA KUBI (1900)

Guverner Brooke je oblikoval kubansko vojsko, deželno stražo in policijo, vzpostavil je civilno vlado ter Kubo razdelil na regije in občine.

Leta 1900 so na Kubi izvedli prve volitve. Volili so lahko le moški, starejši od 21 let, pismeni in tisti, ki so imeli premoženje, večje od 250.000 dolarjev. Izvoljeni so bili kandidati, ki so zagovarjali kubansko neodvisnost, in leta 1901 je parlament sprejel ustavo. (Ferfila, 2016, str. 82)

2.7.2 PLATTOV AMANDMA

ZDA so budno spremljale dogajanje na Kubi, in da bi ji preprečile pot v popolno samostojnost, so odlašale z odhodom ameriške vojske z otoka. Kot posledica želje ZDA, da Kuba ostane odvisna dežela, so ji leta 1901 vsilile podpis Plattovega amandmaja. Dokument je določal sedem pogojev za umik ameriških vojakov s Kube, ki so ostali na otoku po špansko-ameriški vojni. Osmi pogoj je veleval, da Kuba sprejme omenjenih sedem pogojev. Plattov amandma je vseboval naslednje določbe: ZDA lahko zasedejo Kubo, če menijo, da sta življenje in lastnina državljanov v nevarnosti; kubanska vlada ne sme podpisati sporazuma z drugo državo, ki bi pomenil omejitev njene suverenosti, ali dati otoka v uporabo tuji vladi (razen ZDA); Kuba mora dati dele ozemlja ZDA za izgradnjo vojaških oporišč; Kubi se odvzamejo vsi otoki; Kuba mora izvajati načrte za izboljšanje sanitarnih razmer na otoku in, nazadnje, kubanska vlada mora sprejeti vse člene Plattovega amandmaja ter jih zapisati v ustavo. (Office of the Historian, Plattov amandma, 2016).

ZDA so postavile Kubi ultimat, da brez sprejetja Plattovega amandmaja ni umika ameriške vojske. Kubanska ustavodajna skupščina je spremenila ustavo in prišla v položaj ameriške kvazikolonije. (Ferfila, 2016, str. 83).

Plattov amandma je močno omejil kubansko suverenost, saj so ZDA zadržale pravico do posredovanja v kubanske zadeve ter nadzirale njihove finance in mednarodne odnose. Kuba je postala neuradni protektorat ZDA.

Določba iz Plattovega amandmaja je ZDA podelila pravico do zakupa zaliva Guantánamo, kjer so zgradili mornariško vojaško bazo, ki zagotavlja ameriški nadzor nad Karibi in Latinsko Ameriko.

2.7.3 KUBA KOT AMERIŠKI PROTEKTORAT

Kubanske politične razmere so bile po letu 1903 zelo razgibane. Sledili so si številni diktatorji, v notranjepolitično dogajanje so se redno vmešavale ZDA.

Leta 1902 je bil izvoljen prvi predsednik, Estrada Palma, ki je bil član kubanske elite. Zavzemal se je za aneksijo k ZDA in med kubanskimi nacionalisti, ki so se zavzemali za

samostojnost Kube, je vseskozi tlel upor.

Ob naslednjih volitvah, leta 1906, je s prevaro spet zmagal Palma, na otoku pa je izbruhnil upor pod vodstvom liberalne stranke. Nemiri so bili tako močni, da je Palma zaprosil za ameriško posredovanje. ZDA so postavile začasnega kubanskega guvernerja, ameriškega obrambnega ministra Williama Howarda Tafta. Guverner je razpustil parlament, imenoval ameriške poveljnike deželne straže in za predsednika vlade imenoval Charlesa Magoona. Umirjanje nemirov je trajalo do leta 1909. V tem času so ZDA močno povečale gospodarski in politični vpliv. Gospodarstvo se je razcvetelo in močno se je povečalo število delavcev, ki so živeli v težkih razmerah.

Na volitvah leta 1909 je zmagal Jose Miguel Gomez, ki je neusmiljeno obračunal z vstajniki na vzhodnem delu otoka. Ti so zahtevali odpravo rasne diskriminacije, odpravo smrtnih kazni in uvedbo obveznega ter brezplačnega šolanja.

Gomeza je nasledil Maria Garcia Menocala, ki je bil predsednik (1913–1921) v času I. svetovne vojne. V tem obdobju je skokovito narasla cena sladkorja in rude. To je bilo zlato obdobje velike produkcije, ki je prineslo dobiček le velikim trgovcem, bankam in proizvajalcem sladkorja.

Konec I. svetovne vojne je prinesel gospodarsko krizo, saj svetovni trg ni več potreboval tako velikih količin dobrin, prav tako je bil zasičen ameriški trg. Med gospodarsko krizo je bil kubanski predsednik Alfred Zajas, ki je do pičice natančno izpolnjeval navodila ameriškega odposlanca. Če jih ne bi izvajal do potankosti, bi ZDA prenehale pošiljati finančno pomoč in Kuba bi bila spet žrtev ameriške vojaške intervencije.

Kljub nezavidljivemu gospodarskemu položaju se je v tridesetih letih na Kubi izoblikovalo kritično jedro do skorumpirane kubanske vlade. Vodili so ga študentje, podpirali pa tudi delavci in kmetje. Študentje so se leta 1922 povezali v federacijo univerzitetnih študentov in zahtevali odpravo Plattovega amandmaja, konec ameriškega vmešavanja v kubanske zadeve, izrekli so se proti Monrojevi doktrini in kapitalistični ureditvi ter zahtevali od kubanske vlade, da prizna sovjetsko Rusijo.

V mestih so izbruhnile množične demonstracije, ki so Zajasa prisilile, da je odpustil nekaj skorumpiranih profesorjev, podelil univerzi avtonomijo in sprejel študente v upravo univerze.

Leta 1925 je na volitvah zmagal Gerardo Machado. Njegova podkupljiva vlada je brutalno obračunala z vsemi nasprotniki režima. Teror nad prebivalstvom in opozicijo se je stopnjeval, ZDA pa so dogajanje le opazovale. Šele izvolitev Franklina Roosevelta¹ za

1 Franklin Roosevelt je podpiral politiko dobrega sosedskega odnosa in želel izboljšati podobo ameriškega imperializma v Latinski Ameriki. V tem času je bilo na Karibih in v Latinski Ameriki prisotno veliko nasprotovanja ameriškim vojaškim posegom.

ameriškega predsednika leta 1933 je spremenila odnos ZDA do Kube. Leta 1933 je vsesplošna stavka na Kubi nenapovedano odnesla s položaja osovraženega predsednika Machada. Na predsedniško mesto je bil postavljen Ramon Grau San Martin, predstavnik levičarskih študentov. Nova vlada je proglasila socialistično revolucijo in po zgledu Sovjetske zveze so bili ustanovljeni sovjeti. Levičarski preobrat na Kubi ni bil po volji ZDA, vendar se tokrat niso zatekle k vojaški intervenciji, so pa z vojaškimi ladjami obkolile otok in tudi številčno povečale posadko v pomorskem oporišču Guantánamo. Zaveznika so našle v kubanski vojski, in sicer v naredniku Fulgenciu Batistu, ki je med letoma 1934 in 1940 postavljajal predsednike vlade, ki so bili marionete v rokah ZDA. V omenjenem obdobju je bilo uvedenih več reform: Plattov amandma je bil preklican, ženske so dobile volilno pravico, uveden je bil osemurni delavnik in sprejeta je bila nova ustava. (Kuba, 2009, str. 47)

Leta 1934 sta državi podpisali novo vzajemno pogodbo, ki je omogočala prodajo kubanskega sladkorja ZDA, vendar so za nakup določile nizke kvote. (Ferfila, 2016, str. 89).

Leta 1940 je predsedniški mandat dobil Batista, in sicer s pomočjo koalicijskih sil. Med II. svetovno vojno ZDA niso pritiskale v regiji, temveč so nasprotno želele doseči sodelovanje, zato so z volitvami in reformami vzpostavljale odvisne režime. Tudi Batista je moral privoliti v pravico do političnih strank in sindikatov ter ustanovitev neodvisnega parlamenta. Kuba je v tem času navezala diplomatske stike s Sovjetsko zvezo. (Ferfila, 2016, str. 90–91).

Obdobje od leta 1944 do 1952 zaznamuje nacionalni reformizem oziroma vladi, ki sta se pričeli odmikati od ZDA. Ameriška vojaška oporišča, ki so jih ZDA zgradile na Kubi med II. svetovno vojno, so bila nacionalizirana. Sladkor so začeli prodajati latinskoameriškim državam po višji ceni kot ZDA in s tem tudi njih prisilili v odkup po višji ceni. Zaradi pomanjkanja ameriških izdelkov se je povečala proizvodnja, ponovno so zaživele delavske stranke in organizacije.

Uradniki so kmalu postali grabežljivi in gospodarstvo ni napredovalo. Z ameriško pomočjo in vojaškim udarom je oblast leta 1952 prevzel Fulgencio Batista. Njegova vlada je postala zakrknjena, diktatorska in nasilna ter neobčutljiva za potrebe kubanskega ljudstva. Ogromna zemljišča so prodali ameriškim in britanskim družbam, denar pa so si prisvojili. Prebivalstvo je postajalo revno, država pa je vedno bolj nazadovala. Kuba je postala otok zabave, ki je privabljal turiste, poslovneže, filmske zvezde in mafijske botre. Ameriško podzemlje je uporabljalo krajevne igralnice in razkošne hotele za pranje denarja. (Kuba, 2009, str. 47).

2.8 FIDEL CASTRO IN CHE GUEVARA

Fidel Castro se je rodil 13. avgusta 1926 na družinski plantaži sladkornega trsa v Biranu, ki se je nahajala blizu mesta Mayarí (danes provinca Holguína). Družina je bila lastnica

plantaže, na kateri je v mladosti delal tudi Fidel. Obiskoval je dve jezuitski šoli – Lasalle in Dolores. Leta 1942 se je vpisal na jezuitsko šolo Belen v Havani, ki jo je leta 1945 uspešno končal. (Britannica, 2016).

Fidel Castro je kot mlad odvetnik že nekaj ur po Batistovem vojaškem udaru sodni upravi naznanil nelegitimnost nove vlade, vendar brez uspeha. Ker sodne poti niso pomagale zrušiti Batistovega režima, je Castro načrtoval zavzetje vojašnice Moncada v Santiagu. Zavzetje vojašnice 26. julija 1953 ni uspelo, upornike so ubili ali zaprli. Fidel Castro in njegov brat Raul sta bila obsojena na 15 let zapora.

Zaradi amnestije sta bila brata Castro iz zapora izpuščena 15. maja 1955; odšla sta v izgnanstvo v Mehiko. Castro je tam organiziral vojaško usposabljanje kubanskih upornikov, načrtoval je vojaško izkrcanje na Kubi, zbiral denar in kupoval orožje. V septembru 1955 se je srečal z mladim argentinskim zdravnikom Ernestom Guevaro, ki je kubanski revoluciji dal nepozaben pečat.

Priprave na ekspedicijo so trajale več kot leto dni in Che² se je takoj zelo resno vključil vanje. Morali so zbrati denar, priskrbeti ladjico za prevoz na Kubo, nabaviti orožje in se naučiti vojaške veščine gverilskega vojskovanja. Chejev vtis po prvih urah je bil, da imajo precej upanja v zmago, čeprav je ob vstopu v Castrovo skupino precej dvomil. K sodelovanju so ga pritegnile simpatija do Castra, želja po nadaljevanju revolucionarnega gibanja in idealistična ideja revolucije, za katero bi bilo po njegovem mnenju vredno tudi umreti. (Britannica, 2016).

Ernesto Guevara se je rodil 14. junija 1928 v Rosariu v Argentini. Po končanem študiju medicine je potoval po Južni Ameriki ter delal v Gvatemali in Mehiki, kjer je srečal Castra. Po zmagi revolucije je postal kubanski državljani in opravljal politične funkcije. Bil je predsednik narodne banke in minister za industrijo.

Leta 1965 je odstopil z vseh položajev in odšel v Bolivijo z nalogo, da med rudarji organizira upor in gverilsko bojevanje. Oktobra 1967 je bil v bojih ranjen, nato ujet in usmrčen. (Slovenski veliki leksikon, 1. knjiga, 2003, str. 686).

2 Ernesto Guevara je med kubanskimi uporniki dobil vzdevek Che. Guevara je pogosto uporabljal besedico che, ki se uporablja kot mašilo, vendar le v argentinskem okolju. Nekdo iz skupine kubanskih revolucionarjev mu je nadel vzdevek El Che, ki ga je obdržal in celo uporabljal pri podpisovanju uradnih listin.

3 KUBANSKA REVOLUCIJA

Dne 2. decembra 1956 je ladjica Granma z 82 kubanskimi uporniki pristala na jugozahodni obali Kube v provinci Oriente. Pričakali so jih vojaške ladje in letala. Zdesetkani uporniki so se zatekli v Sierro Maestro. V zavetju gorskega grebena so organizirali gverilsko vojskovanje, novačili vojake med prebivalstvom, iz zased so napadali Batistove čete in jim nato zaplenili živež ter orožje. (Bajini, 2010, str. 48).

Leta 1957 so se upornikom začeli priključevati tudi kmetje, poljedelski delavci in študentje. Poleti 1957 so osvojili že toliko ozemlja, da je Che kot vojaški komandant ustanovil stalno oporišče El Hombrito, kjer so organizirali razne delavnice, imeli so bolnišnico, pekarno, tiskarno in radijsko postajo. Tiskali so časopis El Cubano Libre in oddajali radijske oddaje na Radiu Rebelde.

V letu 1958 so k upornikom pod vodstvom Castra pristopile tudi druge uporniške organizacije, kar je precej okrepilo gibanje in hkrati pokazalo na enotnost kubanskega naroda. Castro je 5. aprila 1958 začel s „totalno vojno“ proti kubanskemu diktatorju Batisti. (Kronika XX. stoletja, str. 329).

S širjenjem odporniškega gibanja v gorovju Sierra Maestra se je širil tudi upor v mestnih središčih.

3.1 PAKT CARACAS

Prelomnico v boju z Batistovim režimom predstavlja podpis pakta Caracas 20. julija 1958. Pakt so v gorovju Sierra Maestra podpisali: gibanje 26. julij, revolucionarni direktorati, federacije univerzitetnih študentov, gibanje civilnega odpora, frakcije demokratske in avtentične stranke ter ljudske socialistične stranke.

Ključne zahteve podpisnikov so bile: oborožen boj do zmage nad Batistovim režimom, oblikovanje začasne vlade, minimalni vladni program, ki bi zajemal kaznovanje krivcev za diktaturo, zagotovil pravice delavcev, svoboščine, red, mir in izpolnjevanje mednarodnih obveznosti. Podpisniki pakta so zaprosili ZDA, da prekinejo vojaško in drugo pomoč Batistovemu režimu, in poudarili, da se bojujejo le proti Batisti, ne pa proti vojski kot taki. (Ferfila, 2016, str. 94).

3.2 VOJAŠKI POHOD

Oktobra 1958 se je gverilska vojska iz gorovja Sierra Maestra odpravila v dveh skupinah: prva, ki sta jo vodila Che Guevara in Camilo Cienfuegos³, je prodirala proti zahodu, druga

3 Camilo Cienfuegos je bil komandant legendarnega poguma, neposrednega in spontanega značaja. V oboroženih bojih je imel odločilno vlogo. Dne 28. oktobra 1959 je bil pogrešan v nesreči malega letala.

skupina, ki jo je vodil Raul Castro, pa je prodirala na vzhod proti Guantánamu. (Kuba, 2009, str. 49).

Uporniška vojska je nizala zmage in pokazala mednarodni javnosti enotnost ter trdno odločenost, da si kubanski narod pribori svobodo in neodvisnost. Uporniška armada se je številčno krepila s prebežniki, izboljševala se je tudi oborožitev z zaseganjem orožja uradni kubanski vojski. Stratega uporniške vojske, Fidel Castro⁴ in Juan Almeida,⁵ sta vedela, da bolj kot se širi vpliv uporniške vojske nad kubanskim ozemljem, večja je možnost vojaškega posredovanja ZDA. Zavzemala sta se za hiter prodor in zasedbo večjih mest ter razglasitev zmage revolucije.

Sredi decembra sta ameriško zunanje ministrstvo in CIA razglasila, da je Batistovo vlado nujno treba zamenjati z vojaško hunto. Dne 14. decembra so ZDA uradno odrekle podporo Batisti in javno zahtevale njegov odstop.

Uporniška vojska je uspešno prodirala proti zahodu in konec decembra 1958 je zavzela Santa Claro. Batista je sprevidel, da je prepuščen sam sebi, zato je vojaško poveljstvo predal generalu Eulogiju Cantillu, odstopil kot predsednik in po zasedbi Sante Clare v nekaj urah z najožjimi sodelavci pobegnil v Santo Domingo v Dominikansko republiko.

Cantillo je v dogovoru z ameriško ambasado za začasnega predsednika države postavil sodnika ustavnega sodišča Carlosa Piedra.

Dne 1. januarja 1959 je bila proglašena zmaga revolucije in Fidel Castro je 8. januarja zmago slavno vkorakal v Havano.

Novi režim so priznale vlade ZDA, Velike Britanije, Francije, Sovjetske zveze in večina latinskoameriških sosed Kube.

3.3 CASTRO IN UTRDITEV NJEGOVE OBLASTI

Castro se sprva ni izpostavljal in ni hotel v vlado, čeprav mu je bila ponujena. Prva kubanska vlada je bila zato sestavljena iz zmernih predstavnikov upora proti Batistovemu režimu. Julija 1959 – po odstopu prve vlade – pa je Castro postal njen predsednik. Pod

4 Fidel Castro se je šolal pri jezuitih in je diplomiral iz prava. Že kot študent se je boril za revolucijo.

5 Juan Almeida je bil Castrov prijatelj iz študentskih let in je poveljeval uporniški vojski, kasneje je bil povišan v generala in bil izbran za člana centralnega komiteja ter političnega biroja. Kot predstavnik afriških Kubancev na vidnem položaju v vladi je predstavljal novo Kubo brez diskriminacije.

njegovim vodstvom je vlada sprejela novo ustavo, razpustila stari parlament in politične stranke. Staro vojsko so nadomestili z uporniško in ameriškim diplomatom odrekli gostoljubje.

Sprejeli so stanovanjsko reformo, ki je omogočila najemnikom, da so po 5- do 20-letnem plačevanju kreditov postali lastniki nepremičnine.

Zakon o agrarni reformi je podelil zemljo 200 000 družinam in jo vzel tistim, ki so imeli več kot 402 ha. Velika posestva so bila nacionalizirana.

Zemljiške posestnike in tujce, ki so imeli v lasti zemljo, so razlastili. Ameriška lastnina na Kubi se je drastično zmanjšala. Kot protiukrep so ZDA leta 1960 uvedle ekonomski bojkot Kube, s katerim so preprečile izvoz nafte in rezervnih delov, hrane in zdravil na Kubo ter uvoz kubanskega sladkorja. Castro je za povračilo poddržavil ameriška podjetja na Kubi (sladkorne tovarne, rafinerije nafte, telefonske družbe, elektro podjetja in ameriške banke). Posledično so se začele sovražnosti med državama. Kuba se je gospodarsko bolj navezala na Sovjetsko zvezo in Kitajsko. Sovjetska zveza je vse do svojega razpada leta 1990 kupovala ves kubanski sladkor in Kubo zalagala z nafto. (Ferfila, 2006, str. 784–786).

Napetost med ZDA in Kubo se je še povečala, ko je Kuba začela izvažati revolucijo v sosednje latinskoameriške države (Dominikansko republiko, Panamo, Nikaragvo), kjer so ZDA želele imeti nadzor. (Kronika, XX. stoletja, str. 348).

Kampanja proti nepismenosti se je izvajala leta 1961, ko so na tisoče študentov napotili na podeželje, kjer so kmečko prebivalstvo učili brati in pisati. S tem ukrepom so v kratkem času izkoreninili nepismenost.

3.4 INVAZIJA V PRAŠIČJEM ZALIVU

ZDA so spremljale razvoj socializma na Kubi in z odprtimi rokami sprejele vse ubežnike Batistovega režima. Ob podpori FBI in CIE so iz njihovega jedra ustanovili prvo imigrantsko protisocialistično organizacijo Bela vrtnica. ZDA so podpirale organizirane napade na kubanske predstavnike in načrtno pripravljale vojaško posredovanje na Kubi. (Kronika, XX. stoletja, str. 350).

Dne 3. januarja 1961 so ZDA prekinile diplomatske stike s Kubo, le nekaj dni kasneje pa pričele z vojaškimi vajami v bližini otoka.

Dne 17. aprila 1961 se je pričela invazija v Prašičjem zalivu. Jedro napadalcev so tvorile sile, sestavljene iz kubanskih emigrantov. ZDA so jih vojaško opremile in usposobile za vojaško posredovanje. Naleteli so na močno kubansko obrambo, pričakovane vojaške podpore ZDA ni bilo, prav tako ni bilo ljudske vstaje proti Castru. Napadalci so bili ubiti ali ujeti.

Kuba je ponudila ZDA zamenjavo ujetnikov in ZDA so Kubi izplačale vojaško odškodnino v obliki otroške hrane ter zdravil. (Ferfila, 2006, str. 786–787).

Invazija je povsem spodletela in napadalci so bili poraženi. Dogodek je zelo prizadel ugled ZDA, utrdil Castrov režim in zblížal Kubo s Sovjetsko zvezo.

3.5 KUBANSKA RAKETNA KRIZA

Castro se je po invaziji v Prašičjem zalivu še bolj vojaško povezal s Sovjetsko zvezo. Leta 1962 je s Hruščovom podpisal dogovor o postavitvi sovjetskih atomskih raket srednjega in večjega dosega na Kubi. Hkrati z atomskimi raketami bi na Kubo prišli tudi številčna sovjetska vojska in bombniki srednjega dosega. Ko so ZDA izvedele, da na Kubi gradijo raketna oporišča, so takoj mobilizirale vojsko, vzpostavile pomorsko blokado Kube, povečale prelete vohunskih letal nad otokom in okrepile vojaško posadko v Guantánamu.

Mobilizacijo vojske sta izvedli tudi Kuba in Sovjetska zveza. Castro je zahteval sestanek varnostnega sveta Organizacije združenih narodov (OZN). Kuba je razglasila, da ne bo dovolila pregleda svojih ladij, in sestrelila ameriško izvidniško letalo U-2 nad svojim ozemljem.

Sovjetska mornarica je v vodah okoli Kube naletela na ameriško mornarico, ki je sovjetskim ladjam onemogočala vstop v kubanske teritorialne vode. Svetovni velesili sta si stali iz oči v oči. Svet se je znašel tik pred jedrsko vojno. V kritičnem trenutku je Hruščov ukazal umik sovjetske mornarice, tako da do vojaškega spopada ni prišlo. Hruščov, Kennedy, Castro in U-Tant (predsednik OZN) so se dogovorili: da na Kubi ne bo raketnih oporišč, da Sovjetska zveza umakne rakete, da ZDA in zavezniki ne bodo napadli Kube. Tako se je raketna kriza srečno končala.

Po opisani epizodi so ZDA še vedno gospodarsko blokirale Kubo. Pritiskale so na države, ki so trgovale s Kubo, in jim celo grozile, da jim bodo ukinile gospodarsko pomoč, če ne bodo prekinile stikov z njo. (Ferfila, 2006, str. 788).

Kubanska raketna kriza je pomenila tudi prelomnico v ameriško-sovjetskih odnosih, saj sta obe strani spoznali potrebo po popuščanju napetosti. (Ferfila, 2002, str. 537).

3.6 POSLEDICE RAKETNE KRIZE

Castro v konfliktu velesil ni bil upoštevan kot enakopraven pogajalec, zato je Kuba v Latinski Ameriki dobila pečat sovjetskega satelita. Sovjetska zveza je umaknila rakete, ker so ZDA obljubile, da ne bodo napadle Kube. S tem je Sovjetska zveza ohranila vpliv na Kubi in hkrati zagotovila razvoj socializma v srednjeameriški regiji.

Kuba je po letu 1962 nadaljevala z razvojem socialistične politične ureditve. Tradicionalni južnoameriški trgi so se leta 1962 za Kubo zaprli. ZDA so 7. februarja 1962 embargo razširile na vso trgovino s Kubo, tudi na vse izdelke, ki so izvirali z otoka. Z močno

protikubansko kampanjo so ZDA dosegle, da je bila Kuba izključena iz Organizacije ameriških držav (OAS). Razlog za izključitev je bila kubanska predanost marksizmu in leninizmu, kar ni bilo skladno z ameriškim političnim sistemom. Kuba je bila izključena iz OAS in Latinskoameriškega združenja za svobodno trgovino (LAFTA), članice Severnoatlantske zveze (NATO) pa so jo prenehale finančno podpirati. (Leogrande, Thomas, 2002, str. 226–330).

Julija 1964 je OAS sprejela obvezne sankcije proti Kubi in od vseh članic zahtevala, da z njo prekinejo diplomatske in trgovske stike. Navodilo je zavrnila le Mehika. (History of Cuba, 2016).

ZDA so še naprej podpirale subverzivne sile, ki naj bi pomagale strmoglaviti kubanskega predsednika. Ameriški predsednik Kennedy je junija 1963 odobril nov tajni program, ki naj bi krepil duh odpora in nezadovoljstva na Kubi. Akcije so bile vse od sabotaže, diverzantskih napadov do propagande in drugih tajnih operacij. Tajni program je za vedno preprečila Kennedyjeva smrt, kajti njegov naslednik Johnson je program ukinil.

3.7 SEDEMDESETA LETA

V začetku sedemdesetih let se je Kuba pridružila Svetu za vzajemno pomoč (CMEA). Kuba, Mongolija in Albanija so predstavljale skupino manj razvitih držav v socialističnem trgovinskem bloku, ki ga je ustanovila Sovjetska zveza. S tem korakom si je Kuba zagotovila zanesljiv trg, dobre pogoje menjave in veliko razvojne pomoči. Kuba se je gospodarsko povezala s Sovjetsko zvezo in socialističnimi državami v Evropi. V Sovjetsko zvezo in Vzhodno Evropo je prodajala predvsem sladkor ter v manjši meri nikelj, na zahodnoevropskem tržišču pa je kupovala dobrine, ki na vzhodnoevropskem tržišču niso bile dostopne.

Sovjetska zveza je v začetku leta 1970 pričela graditi pomorsko oporišče v Cienfuegosu na Kubi in si tako hotela zagotoviti strateški položaj v Atlantiku ter na Karibih. Pomorsko oporišče naj bi bilo namenjeno jedrskim podpornicam z balističnimi raketami. Ker bi rakete lahko dosegle vsa večja mesta in vojaška oporišča v ZDA, je oporišče zanje predstavljalo resno grožnjo.

Ameriška izvidniška letala U-2 so septembra 1970 fotografirala otok Cayo Alcatraz v zalivu Cienfuegos in potrdila, da Sovjetska zveza tam gradi pomorsko bazo. Vrhovno poveljstvo ameriških oboroženih sil je predsedniku Nixonu predlagalo, naj posreduje in zahteva odstranitev oporišča. Konec septembra je Nixonova administracija obvestila sovjetskega veleposlanika z zahtevo, da odstranijo vse orožje in podrejo oporišče v Cienfuegosu. Nekaj dni pozneje je Sovjetska zveza začela odstranjevati pomorske sile in oporišče zapustila. (ICB Data Viewer, Cienfuegos Submarine Base, 2016).

Ameriški predsednik Carter je 18. marca 1977 preklical prepoved, ki je ameriškim prebivalcem prepovedovala potovanje na Kubo na obisk k sorodnikom. Preklical je tudi

prepoved uporabe ameriške valute na Kubi. Američan je tako na Kubi vsak dan lahko porabil 100 dolarjev za osebno porabo.

Že poleti leta 1977 je na Kubo prišlo več turističnih skupin.

Napetosti med ZDA in Kubo so se zmanjšale, državi sta se dogovorili o mednarodnem ribolovu. To je bilo tudi prvo srečanje na visoki ravni med državama po 16 letih.

3.8 ŠIRJENJE KUBANSKEGA REVOLUCIONARNEGA VPLIVA

Kuba je po letu 1961 živela v politični in gospodarski osamitvi, sodelovala je s socialističnimi in nerazvitimi državami. Z obsežno gmotno vojaško in gospodarsko podporo Sovjetske zveze je uspela preživeti ter celo najti pristaše, ki so želeli zgraditi revolucijo po njenem vzoru.

V obdobju hladne vojne (1945–1990) se je svet delil na vzhodni ali varšavski blok in zahodni ali blok NATO. Vzhodni blok je vodila Sovjetska zveza in Kuba je kot njena zaveznica sodelovala v spopadih.

3.8.1 SPOPAD V KONGU

V šestdesetih letih je v Kongu divjalo nasilje, povezano z dekolonizacijo. Po hitrem umiku Belgijcev leta 1960 so izbruhnili upori v več pokrajinah. V vzhodnem delu Konga so uporniki Simba hitro zavzemali pomembna mesta in vzpostavljali oblast. Njihovo vojsko sta opremljali in usposabljali Sovjetska zveza ter Kuba. V Kongo je s skupino kubanskih vojakov prišel tudi Che. Upornike je poleg gverilskega vojskovanja učil še francoščino, matematiko, španščino in z zdravniško oskrbo pomagal lokalnemu prebivalstvu. Ocenjeno je, da je bilo med konfliktom v Kongu prisotnih okoli 200 vojaških svetovalcev iz Sovjetske zveze in s Kube.

Plačanci (različnih nacionalnosti) in Nacionalna armada Konga so s podporo Belgije ter ZDA s hitrimi napadi stiskali upornike v obroč in jih načrtno uničevali.

Che in kubanske vojaške sile so se iz Konga umaknili novembra 1965. (Ferfila, 2016, str. 102).

3.8.2 UPOR V BOLIVIJI

Po vrnitvi iz Konga je Che pripravljala novo skupino za vojaške operacije v Boliviji. Jeseni 1966 se je s skupino vojakov odpravil v Bolivijo širiti revolucijo. Spomladi 1967 se je njegova vojaška skupina zapletla v prve spopade z bolivijsko vojsko. Che je imel težave s povezavo s Kubo, člani vojaške skupine, ki niso bili tako goreči pristaši revolucije, in s težkimi pogoji preživetja v gorah. Za petami jim je bila tudi CIA, ki je spremljala vsak Chejev korak.

Dne 8. oktobra 1967 je bil Che ranjen v spopadu z bolivijsko vojsko. Ranjenega so ujeli,

zaprl in v zaporu usmrtili. Njegovo truplo so zakopali na neznanem mestu. Šele jeseni 1997 so Chejevo truplo prepeljali na Kubo in ga pokopali v grobnici v Santi Clari. Ob cesti, ki vodi iz Havane v Santo Claro, se je zbralo 100.000 ljudi, da bi se poslovili od velike osebnosti kubanske revolucije. (Ferfila, 2016, str. 103).

S Chejevo smrtjo je Kuba izgubila idealističnega revolucionarja, Castro pa močnega političnega tekmeca.

3.8.3 JOMKIPURSKA VOJNA 1973

Na judovski verski praznik jom kipur 6. oktobra 1973 sta Egipt in Sirija nenadoma napadla Izrael s ciljem vrnitve ozemelj Golanska planota in Sinaj. V spopade so posegle tudi okrepitve iz Iraka, Maroka, Saudske Arabije in Jordanije. V vojno sta posegli tudi velesili s svojimi satelitskimi državami. Sovjetska zveza je z vojaškimi enotami in dobavljanjem orožja podprla arabske zaveznike. ZDA in Velika Britanija so z vojaškimi enotami ter orožjem podpirale Izraelce. Kuba se je udeležila vojne na strani Arabcev, poslala je 4000 vojakov, tanke in helikopterje ter se redno udeleževala napadov na izraelsko vojsko.

Vojna je izpostavila konflikt med velesilama in možnost jedrske vojne. Po velikanski gmotni škodi in človeških žrtvah na obeh straneh je bilo 25. oktobra 1973 sklenjeno premirje. Sueški prekop je bil za plovbo zaprt, saj je bil poln potopljenih ladij, letal in eksplozivnih teles. Prekop so očistili in odprli za plovbo poleti 1975. (Kronika XX. stoletja, str. 442).

3.8.4 INVAZIJA V ANGOLO

Aprila 1975 so na Portugalskem z vojaškim udarom strmoglavili desničarsko vlado Marcella Caetana. Sledile so spremembe, ki so dale upanje, da bodo portugalske kolonije postale neodvisne. Portugalska je na hitro umaknila vojaške sile iz Angole. V Angoli so se med seboj spopadala sprta osvobodilna gibanja, državljanska vojna je divjala od leta 1975 do 2002. Na eni strani se je borila Ljudsko gibanje za osvoboditev Angole (MLPA), ki so jo podpirale Sovjetska zveza, Kuba in Jugoslavija, na drugi pa Fronta za osvoboditev Angole (FNLA) in Nacionalna unija za popolno neodvisnost Angole (UNITA), ki so ju podpirale ZDA, Južnoafriška republika (JAR), Zaira in Kitajska. MLPA je s pomočjo kubanskih vojaških sil obranila prestolnico in razglasila neodvisnost Angole 11. novembra 1975. (Axelrod in Phillips, 2005, str. 94).

Kuba je v Angolo že maja 1975 poslala vojaške svetovalce, novembra pa je bilo v Angoli že 12.000 kubanskih vojakov. Za prevoz vojaške opreme in vojakov je Kuba uporabila vojaška letala in ladje sovjetske vojske, ki so bili na razpolago v kubanski bazi. Za posredovanje v Angoli se je Castro odločil brez posvetovanja s Sovjetsko zvezo, ker se je v tem času počutil politično in vojaško močnega. Sovjetska zveza si ni upala nasprotovati svoji najmočnejši zaveznici v socialističnem taboru. ZDA so bile v tem času obremenjene z vojaškim porazom v Vietnamu. (Kissinger, 1999, str. 816–817).

Leta 1977 se je na kongresu MLPA gibanje preobrazilo v delavsko stranko in se preimenovalo v MLPA – PT. Stranka je sprejela socialistični način vodenja gospodarstva, kar je povzročilo njegovo nazadovanje.

Spopadi v Angoli so se med letoma 1980 in 1988 nadaljevali, vpletle so se tudi vojaške sile JAR, ki so večkrat globoko prodrle na angolsko ozemlje. Napadena država je takoj mobilizirala vojsko, opozorila OZN in Varnostni svet (VS) ter zahtevala umik južnoafriških enot s svojega ozemlja. Napade JAR na Angolo so obsodile tudi druge države članice OZN, ki so hotele JAR obtožiti apartheida z resolucijo. Veto ZDA na resolucijo je preprečil njeno sprejetje. (Brechner & Wilkenfeld, 1997, str. 81).

Odločilna bitka med Kubo in JAR je potekala na angolskem ozemlju 20. julija 1988. Kuba je v Angolo poslala še dodatne vojake in leta 1988 naj bi jih bilo okoli 55.000. Kubanci so napredovali proti Caluqueju in jezu na hidroelektrarni Ruacana ter izborili umik južnoafriških enot. Bitka je povzročila velike stroške za vpleteni državi, zato sta obe pričeli iskati izhod iz spopadov. Kljub finančnim težavam Kube, ki jih je prineslo vojaško posredovanje v Angoli, je zmaga prinesla velik ugled in utrditev Castra na oblasti.

Kubanske enote so ostale v Angoli vse do podpisa Ženevskega protokola 8. avgusta 1988, ki je določal umik oboroženih enot Kube in JAR z angolskega ozemlja. Sporazum je vseboval tudi določila, ki določajo umik oboroženih južnoafriških enot z namibijskega ozemlja. (Ženevski protokol: sporazum med vladami Angole, Kube in JAR, 1988).

Maja 1991 so se kubanske oborožene enote umaknile iz Angole.

3.8.5 KUBANSKA VOJSKA V ETIOPIJI

Vojna v Ogadenu je bila oborožen spopad med Etiopijo in Somalijo v letih 1977 ter 1978. Spopad je izbruhnil 13. julija 1977, ker je hotela Somalija zasesti ogadensko območje, ki je bilo zgodovinsko tesno povezano s Somalijo in naj bi pripadalo Veliki Somaliji.

V Etiopiji je v tem času divjala državljanska vojna, ki jo je vodila zveza uporniških gibanj proti diktatorju Haileju Selassieju. Somalija je v istem času prejela vojaško in finančno pomoč Sovjetske zveze. Ko je izbruhnil spopad, je Sovjetska zveza prenehala podpirati Somalijo in jeseni 1977 pričela podpirati Etiopijo. Pod sovjetskim okriljem so se v spopad na etiopski strani vključile tudi kubanske vojaške enote, ki so štejele 11.000 vojakov.

Z reorganizacijo etiopske vojske, izdatno vojaško pomočjo Sovjetske zveze v obliki vojaških svetovalcev in orožja ter kubansko vojaško podporo je Etiopija dobila premoč na bojišču. Odločilna bitka je bila izbojevana februarja in marca 1978. Somalci so zapustili etiopsko ozemlje.

Etiopija je po letu 1978 postala članica Varšavskega pakta ter se politično in gospodarsko tesno navezala na Sovjetsko zvezo. Etiopska vojska je bila ena najbolj oboroženih v tem delu sveta.

V ogadenski vojni je šlo za spopad vzhodnega in zahodnega bloka, ki sta želela prevlado na tem delu Afrike. Kuba je s svojo vojsko pokazala, da lahko vpliva na spopade po svetu. (ICB Data Viewer, Ogaden II., 2016).

3.8.6 KUBANSKA VOJSKA V ERITREJI

Eritreja je obmorska država v severovzhodni Afriki, ki jo na severovzhodu obliva Rdeče morje, na zahodu meji na Sudan, na jugu na Etiopijo in na vzhodu na Džibuti.

Eritreja je bila britanski protektorat vse od II. svetovne vojne do leta 1951, ko so se Angleži umaknili iz države. Leta 1952 so se Združeni narodi odločili, da Eritrejo priključijo Etiopiji. Etiopski režim pod vodstvom diktatorja Haileja Selassija za eritrejske želje po neodvisnosti ni imel posluha. Leta 1961 je izbruhnila vojna za neodvisnost Eritreje, ki je trajala 30 let, vse do leta 1991.

Vojska Sovjetske zveze in Kube je v Etiopijo vstopila leta 1977 ter odločilno vplivala na izid vojne s Somalijo. Konec leta 1980 je sovjetska vlada oznanila, da bo prenehala z vojaško pomočjo Etiopiji, in umaknila vojsko iz Etiopije. Enako je storila njena zaveznica Kuba. Brez pomoči velesile etiopska vojska ni bila več v premoči in po prenehanju hladne vojne so se pod okriljem ZDA začela mirovna pogajanja. (ICB Data Viewer, Ogaden II., 2016)

Eritreja je postala suverena država. Etiopija je bila poražena in izgubila je dostop do Rdečega morja.

3.8.7 INVAZIJA NA GRENADO

V začetku sedemdesetih let 20. stoletja je Grenada postala neodvisna od Velike Britanije. Prvi ministrski predsednik je bil podkupljiv in tiranski in kmalu si je prislužil nasprotnike v marksističnem gibanju New Jewel, ki je marca 1979 pod vodstvom Mauricea Bishopa prevzelo nadzor nad vlado. ZDA so takoj opozorile vlado Grenade, da socialističnega razvoja v državi ne bodo podprle. Kljub grožnjam je Bishop navezal diplomatske stike s Sovjetsko zvezo in Kubo.

Castro je izkoristil priložnost za širjenje vpliva in revolucije na Karibih ter je v Grenado poslal gospodarsko in vojaško pomoč ter zagotovil pomoč pri izgradnji modernega letališča. Pista na letališču je bila tako dolga, da je omogočala pristajanje največjih kubanskih in sovjetskih letal. ZDA so domnevale, da bodo pisto uporabljali za vojaška letala, s katerimi bodo prepeljali opremo in gorivo enotam v Afriki, Nikaragvi in El Salvadorju.

Dne 13. oktobra 1983 je vojaški udar preprečil nadaljevanje socialističnega režima. Bishop je bil umorjen. Castro je ukazal svojim silam, naj se branijo v primeru napada, in zavrnil prošnjo za vojaško pomoč.

Na Grenadi je bila množica ameriških študentov medicine in ZDA so to izkoristile za

vojaško intervencijo. Pod krinko reševanja ameriških študentov so organizirali operacijo Urgent Fury, v kateri so vojaško sodelovale tudi sosednje karibske države. Dne 28. oktobra 1983 so z uničujočo močjo napadli Grenado in v nekaj dneh premagali kubanske ter grenadske slabo oborožene vojaške sile. Po uspešni intervenciji so Američani evakuirali ameriške študente, na Kubo pa poslali več kot 700 Kubancev. Na oblast so postavili britanskega guvernerja. (Markowitz, 2013).

Operacija Urgent Fury je prvi odkrit spopad, v katerem sta se soočili ameriška in kubanska vojska. Ameriška vojska je zmagala in pokazala, da lahko zagotovi ameriški nadzor nad karibskim prostorom. Uradno so ZDA zagovarjale Urgent Fury kot reševalno akcijo, vendar je bila več kot to. Iz karibskega prostora so odstranili revolucionarni vpliv Kube in Sovjetske zveze.

3.8.8 INVAZIJA V PANAMO

S podporo ZDA se je Panama leta 1903 odcepila od Kolumbije in postala samostojna država. ZDA so v zamenjavo za podporo zahtevale suverenost nad pasom zemljišča ob obeh straneh konstrukcije (Panama Canal Zone). (CIA, 2016).

Zaradi pomembnosti Panamskega prekopa so se ZDA vmešavale v notranje zadeve Paname in podpirale diktatorske režime. Leta 1989 je bil na oblasti diktator Noriega, ki je vladal z grožnjami, nasiljem in korupcijo ter večkrat kršil sporazume o prekopu. V tem obdobju je bila Panama tesna zaveznica Kube in v njej so bili nastanjeni Dignity Battalions, kubanske inženirske sile, ki so bile izurjene tudi za vojskovanje.

ZDA so decembra 1989 s pretvezo, da branijo ameriške državljane, napadle Panamo. Noriega je za pomoč zaprosil Kubo, vendar je Castro zavrnil vsakršno dejanje s strani Kube, saj se je zavedal, da bi to dejanje ZDA lahko izkoristile za napad na Kubo. Kljub temu so se Dignity Battalions upirali ameriški invaziji, vendar so bili v nekaj dneh premagani. Noriega je iskal zatočišče in azil mu je ponudila Kuba, sam pa se je odločil za zatočišče v vatikanski ambasadi. Po nekaj dneh se je zaradi pritiskov vatikanskega odposlanca predal ameriškim enotam. S padcem Noriege je Kuba izgubila zaveznika v Latinski Ameriki in hkrati tudi možnost izhoda v kapitalistični svet. (Kronika XX. stoletja, str. 40).

3.8.9 KUBANSKE INTERVENISTIČNE SILE V NIKARAGVI

Nikaragva je zaradi svoje lege med Tihim in Atlantskim oceanom ostala zanimiva za ZDA ter Evropo tudi po izgradnji Panamskega prekopa. ZDA so podpirale Nikaragvo tako finančno kot gospodarsko. Svoje interese so zaščitile tudi s prihodom marincev, ki so tam ostali vse do leta 1933. ZDA so na oblast postavile rodbino Somoza, ki je vladala s terorjem in korupcijo skupaj 40 let. Z oblasti jih je odnesla revolucija leta 1979. Socialistična stranka FSLN (Frente Sandinista de Liberación Nacional) oziroma t. i. sandinisti so imeli zaveznike v socialističnih državah, kot sta Sovjetska zveza in Kuba.

Kuba je v Nikaragvo poslala orožje in svetovalce, t. i. internacionaliste. To so bili civilni prostovoljci na področju zdravstva, izobraževanja in gospodarstva. Vsi so bili deležni vojaškega urjenja, ki je vključevalo rokovanje z lahkim orožjem. Domneva se, da je bilo leta 1985 v Nikaragvi 5000 kubanskih internacionalistov.

K umirjanju stanja v srednjeameriški regiji je pripomogla skupina Contadora, ki je bila ustanovljena v začetku osemdesetih let. Sestavljali so jo zunanji ministri Kolumbije, Mehike, Paname in Venezuele. Na njihovo pobudo se je mednarodna skupnost pričela ukvarjati s konflikti v Nikaragvi, Gvatemali in El Salvadorju. Mednarodna skupnost je pritisnila na ZDA in zahtevala, da omehča svojo militaristično politiko v tem delu sveta.

Na poziv skupine Contadora se je odzvala tudi kubanska vlada, ki je leta 1985 iz Nikaragve umaknila svoje svetovalce. (Kaufman Purcell, 2016).

3.9 HLADNA VOJNA

Hladna vojna je oznaka za politično stanje, ki je vladalo po II. svetovni vojni, ko sta nekdanja zaveznika ZDA in Sovjetska zveza postala ideološka nasprotnika. Hladna vojna se je začela zaradi strahu ZDA pred širjenjem vpliva Sovjetske zveze; hladna vojna je trajala od leta 1945 do razpada Sovjetske zveze leta 1991.

Iz II. svetovne vojne sta državi ZDA in Sovjetska zveza izšli kot edini velesili, med katerima pa je vladalo veliko razlik in napetosti. Velesili sta vzpostavili interesna območja, ustanovili NATO in Varšavski pakt. Navzkrižni interesi so vodili v dolgotrajne konflikte, ki pa zaradi strahu pred jedrsko katastrofo nikoli niso prerasli v odkrit uničujoč spopad. Velesili sta se prikrito spopadali v vojnah v Afriki in na Bližnjem vzhodu, kjer sta se odkrito vmešavali v osvobodilne vojne kolonij.

Hladna vojna je prvi vrh dosegla med letoma 1948 in 1953 z blokado Berlina v Evropi ter oboroževalno tekmo med blokoma. Drugi vrh je dosegla med letoma 1958 in 1962 s kubansko raketno krizo. V osemdesetih letih so se odnosi med velesilama izboljšali, kar je bila posledica demokratizacije v Sovjetski zvezi in Vzhodni Evropi. Hladna vojna se je simbolično končala s padcem berlinskega zidu leta 1989 in razpadom Sovjetske zveze leta 1991. (Slovenski veliki leksikon, 2. knjiga, str. 52).

Kuba je aktivno sodelovala v spopadih v Afriki in na Bližnjem vzhodu. S številnimi vojaškimi akcijami v tujini je dala jasno vedeti ZDA, da je močna vojaška sila, ki ima še bolj močnega zaveznika v Sovjetski zvezi. Castro si je utrdil položaj na oblasti. „Rusi so plačevali kubansko bitje in žitje, Kubanci pa so vračali z vojskovanjem za ruske interese kjerkoli po svetu.“ (Hočevar blog, 11. 4. 2016).

3.9.1 RAZPAD SOVJETSKE ZVEZE

Sovjetska zveza je zveza socialističnih republik, ki je obstajala od leta 1918 do 1991. Nastala je po oktobrski revoluciji in zmagi boljševikov v ruski državljanski vojni na ozemlju

carske Rusije. Politično, gospodarsko in kulturno življenje je bilo pod nadzorom komunistične partije (KP) Sovjetske zveze. Med II. svetovno vojno je bilo območje Sovjetske zveze eno od odločilnih bojišč in s prodorom Rdeče armade do Berlina leta 1945 si je Sovjetska zveza zagotovila vpliv v Evropi. V obdobju hladne vojne je bila Sovjetska zveza ustanoviteljica vzhodnega ali varšavskega bloka. Svoj vpliv je poskušala širiti tudi v nove države Afrike in Azije. Aktivno se je udeleževala spopadov v Afriki in Aziji ter podpirala osvobodilna gibanja. Nenehni spopadi na tujih ozemljih in oboroževalna tekma z ZDA, ki jo je sprožila hladna vojna, so ovirali normalen gospodarski in družbeni razvoj ter pahnili navadne državljane v revščino. S prihodom Mihaila Gorbačova na položaj generalnega sekretarja KP leta 1985 so se začele reforme, ki naj bi zmanjšale vpliv KP na celotno življenje države. (Slovenski veliki leksikon, 3. knjiga, 2005, str. 473).

Sovjetska zveza je prenehala obstajati 25. decembra 1991 z odstopom Gorbačova. Z njenim razpadom se je hkrati končala hladna vojna.

Komunizem je padel, nastopil je čas za neko novo obdobje ne le v Rusiji, ampak tudi drugod po Evropi, kjer so nekdanji komunistični režimi drug za drugim začeli propadati. Republike so se z veliko upanja podale na pot neodvisnosti, vendar je sledila streznitev, ki so jo terjali gospodarski in politični izzivi. (Siolnet, 2011).

4 OBNOVITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO

Po razpadu Sovjetske zveze (1991) se je zdelo, da bo padla tudi kubanska vlada, zato so proticastrovske skupine v Miamiu želele zrušiti Castra z oblasti za vsako ceno, v katero so vključile teroristične napade na Kubo. Ker se v prvih letih devetdesetih to ni zgodilo, so ZDA s sprejemom različnih ukrepov še zaostrole embargo. Kuba je preživljala težke čase in iskala nove zaveznike v regiji. (Taylor, 2014).

4.1 PERIODO ESPECIAL

Po razpadu Sovjetske zveze je Kuba izgubila bogatega podpornika, prav tako pa so se zrahljale vezi z evropskimi socialističnimi državami. Leta 1991 je Sovjetska zveza s Kube umaknila vojaške čete in tehnično osebje. Ukinitve sovjetske pomoči je bil močan udarec za kubansko ekonomijo. (Bajini, 2010, str. 53).

Leta 1990 je več kot 80 % kubanske trgovine potekalo z državami vzhodnega bloka. Konec komunističnih režimov je končal tudi večji del trgovinskih povezav. Kuba je čez noč izgubila 75 % uvoznih in 95 % izvoznih trgov. Kubanski kosmati družbeni proizvod se je leta 1993 znižal za 34 %, proizvodnja sladkorja je upadla na 3,3 milijona ton, proizvodnja električne energije ni več omogočala normalne proizvodnje in življenja. (Ferfila, 2016, str. 104).

Država je padla v krizo, s katero se je vlada spopadla z uvedbo programov varčevanja. Leta 1990 je Kubo zajela najhujša kriza v njeni zgodovini – obdobje imenujejo Periodo especial. V tem času je življenje skoraj zastalo, zaradi pomanjkanja goriva so se številne veje industrije povsem ustavile, sledile so prekinitve dobave električne energije in vode, transport se je skoraj ustavil, uvedena je bila racionalizacija hrane, zmanjšali so plače. Ekonomska kriza se je zaostrovala vse do leta 1994. (Bajini, 2010, str. 53).

Dne 25. oktobra 1991 se je Castro sestal s predsedniki Venezuele (Carlosom Andresom Perezom), Mehike (Carlosom Salinasom de Gortarjem) in Kolumbije (Cesarjem Gavirio Trujillom) na otoku Cozumel. Predstavnik Latinske Amerike je prosil za pomoč in pri tem igral na čustva latinskoameriške solidarnosti. Kuba je potrebovala nafto, če je želela spodbuditi zamrlo gospodarstvo. Latinskoameriški predsedniki so bili Castru naklonjeni, vendar mu pomoči brez nujnih reform niso zagotovili. Vse tri države so bile v primežu ZDA, ki je vanje veliko vložila in grozila z ukinitvijo naložb, če bi pomagale Kubi. Kljub zadržanemu tonu na sestanku na Cozumelu so se kasneje nadaljevali tajni pogovori med predstavniki latinskih držav in Kube. Skrivali so iskali možnosti podpore kubanskemu gospodarstvu. (Golden, 1991).

Težke ekonomske razmere so prisile Castra, da je dovolil nekaj reform v gospodarstvu. Neobdelano zemljo so razdelili kmetom, ki so pridelke lahko prodajali na trgu. Zmanjšali so brezplačne socialne storitve, uvedli davke, postavili cenovni sistem in proračun. Začeli

so razvijati turizem in sprejeli neposredne tuje naložbe, saj so potrebovali denar za nakup nafte, strojev, surovin in drugih izdelkov. (Ferfila, 2016, str. 104).

Med ekonomsko krizo na Kubi so v ZDA pričakovali padec Castrovega režima, vendar se to – kljub močnim protirežimskim demonstracijam leta 1994 v Havani in množičnim prebegom na Florido – ni zgodilo. Begunski val je bil tako močan, da je Castro opozoril ZDA, da bo na široko odprl vrata prebežnikom, če jih ZDA ne bodo prenehale podpirati. S tem je prisilil ZDA, da so objavile, da nihče, ki je ilegalno stopil na ameriška tla, ne bo smel bivati v ZDA. Po 36 letih so ZDA razglasile, da so kubanski begunci nezaželeni.

4.1.1 EMIGRACIJA IN MARIELITI

Prvi begunski val s Kube v ZDA je bil takoj po kubanski revoluciji leta 1959. V tem letu so se s Kube izselili bogati Kubanci, ki so stkali jedro emigrantske skupnosti v Miamiju v ZDA. Ves čas so odkrito nasprotovali kubanski revoluciji in Castrovi vladavini, podpirali proticastrovske skupine in akcije.

V naslednjih letih so zaradi gospodarskih težav in naraščajoče revščine posamezniki poskušali legalno ali ilegalno zapustiti Kubo. Vsako leto je okoli 10.000 Kubancev zaprosilo za azil na veleposlaništvih latinskoameriških držav. Številni so bili tudi pobegi na čolnih preko morske ožine.

Največji begunski val v zgodovini Kube se je zgodil med 15. in 31. aprilom 1980. Val je znan pod imenom migracija Marielitov, imenovani so po pristanišču blizu Havane, iz katerega so izplule ladje z begunci na krovu.

Marieliti so se izselili v okviru meddržavnega dogovora med ZDA in Kubo, ki je omogočil izselitev 125.000 Kubancem. Castro je zagotovil neoviran odhod vsem, ki so si zagotovili mesto na ladji. Med številne begunce je Castrova vlada načrtno namestila tudi kriminalce iz zapora in duševne bolnike ter s tem „očistila“ svoj narod.

Eksodus se je končal z dogovorom med ZDA in Kubo oktobra 1980. (Global Security, 2016).

4.1.2 TORRICELLIJEV ZAKON

Ameriški predsednik Bush je leta 1992 sprejel Zakon o demokratizaciji Kube (Cuban Democratic Act), imenovan tudi Torricellijev zakon, ki je okrepil embargo in zaostril odnose med ZDA ter Kubo. Prepoved trgovanja ameriških podjetij s Kubo je po Torricellijevem zakonu vključevala tudi blago lokalnega izvora. Zaplenjena je bila vsaka ladja, ki je v roku 180 dni od pristanka na Kubi priplula v ameriške teritorialne vode. Potovanja ameriških državljanov na Kubo so bila otežena. Pod strogim nadzorom je bilo financiranje disidentskih skupin na Kubi in proticastrovskih skupin v ZDA. (Congress, Torricellijev zakon, 1992).

4.1.3 HELMS-BURTONOV ZAKON

Leta 1996 so ZDA kljub nasprotovanju Kanade in Evropske unije sprejele Helms-Burtonov zakon, s katerim so zaostrole osamitev Kube.

Helms-Burtonov⁶ zakon je odvrnil neameriška podjetja od vlaganja na Kubo, prav tako je odrekal ameriške vstopne vizume tujcem, ki so imeli kakršenkoli opravek z razlaščenimi ameriškimi posestvi na Kubi. Zakon je dovoljeval ameriškim državljanom (tudi ameriškim državljanom kubanskih korenin) uporabo ameriških sodišč za tožbe zoper tujce, ki so posedovali ali trgovali z ameriško lastnino, ki jo je Kuba zaplenila.

Helms-Burtonov zakon nikoli ni bil izveden v celoti. Predsednik Clinton je poskrbel za serijo odpovedi in začasno ustavil njegovo uveljavitev. Po obisku papeža Janeza Pavla II. na Kubi leta 1998 in njegovem pozivu za normalizacijo odnosov je Clinton spodbujal sodelovanje med ZDA in Kubo. Dovolil je hitrejši pritok humanitarne pomoči, direktne lete na Kubo, kubanski Američani so lažje obiskovali sorodnike na Kubi in jim prinašali denar. (Encyclopedia.com, Helms-Burtonov zakon, 2016).

4.1.4 INCIDENTI NA KOPNEM, MORJU IN V ZRAKU

Konec hladne vojne leta 1990 je prinesel ekspanzijo konfliktov med ZDA in Kubo, saj ni bilo več drugih konfliktnih žarišč v širši regiji, za katerimi bi skrivaj merili svoje moči. Konflikti so se izražali kot incidenti na kopnem, morju in v zraku, v podtikanju bomb in ugrabljanju letal.

Incident na morju, ki se je zgodil 13. julija 1994, je pokazal, kako kruta zna biti kubanska vlada do lastnega naroda. Na vlačilcu je bilo 42 moških, žensk in otrok, ki so poskušali zapustiti Kubo. Tik preden bi dosegli mednarodne vode, so jih z vodnimi topovi napadle kubanske obalne straže. Napad je bil tako silovit, da se je vlačilec s potniki potopil. (Suarez, 2014).

Dejanje kubanske vlade je ameriška administracija ignorirala, papež in svetovni mediji pa obsodili.

Večji zračni incident se je zgodil leta 1996, ko sta letali v lasti organizacije Brothers to the Rescue kršili kubanski zračni prostor in nad ozemljem Kube trosili letake. Prvotni cilj organizacije je bilo reševanje kubanskih beguncev na morju, ki so na splavih poskušali doseči obale Floride. Ko so z emigrantskim zakonom omejili prehod beguncev s Kube na Florido, so se v organizaciji Brothers to the Rescue lotili drznih vpadov v kubanski zračni prostor. Dne 24. februarja 1996 so tri letala vpadla v kubanski zračni prostor, odvrгла

⁶ Zakon je dobil ime po predlagateljih, republikanskih senatorjih Jesseju Helmsu in Danu Burtonu.

letake in se obrnila proti Miamiu. Ob povratku so dve letali v mednarodnem prostoru sestrelili kubanski MIG-i. Ob sestrelitvi so umrli štirje državljani ZDA, kar je bil povod za aretacijo skupine Kubanskih pet. (Freeman, 2014).

Proticastrovske skupine so poleg ugrabljanja letal izvajale tudi podtikanje bomb nanje. (Freeman, 2014).

Leta 1976 je eksplodirala podtaknjena bomba na kubanskem letalu na letu med Barbadosom in Havano, na katerem je umrlo 73 ljudi. Med potniki so bili tudi člani kubanskega državnega moštva športnih sabljačev, ki so se z ekipno zlato medaljo vračali s prvenstva Srednje Amerike in Karibov; številni so bili najstniki. (Valenčič, 2011).

Bombne napade naj bi organiziral protikomunistični terorist Luis Posada Carilles, nekdanji operativec CIE in veteran invazije v Prašičjem zalivu. Bombni napadi so se vrstili v hotelih in turističnih zabaviščih, na električno in naftno infrastrukturo, pristanišča, tovarne in skladišča sladkorja, v obliki zastrupljanja polj, rušenja mostov, potapljanja ribiških in trgovskih ladij ter napadov na kubanska predstavništva v tujini. (Freeman, 2014).

Kuba je bila in ostaja tarča številnih terorističnih napadov, ki jih sponzorirajo ali drugače podpirajo ZDA, ker s svojim socialističnim modelom vladanja in upravljanja predstavlja glavni trn v peti ameriške kapitalistične hegemonije v Latinski Ameriki. To je razvidno tudi iz dokumenta ameriške administracije iz leta 1964, ki mu je potekel rok zaupnosti in ki navaja: „Kuba predstavlja uspešen primer kljubovanja ZDA in negacijo naše celotne hemisferne politike, ki traja že skoraj stoletje in pol.“ (Radio Študent, 2004).

Ko so v Havani uvideli, da imajo ZDA namen ščititi kubanske teroristične organizacije s sedežem predvsem na Floridi, so se vanje odločili infiltrirati svoje agente.

4.2 KUBANSKIH PET

Člani skupine Kubanskih pet, ki jih poznamo tudi kot Miamskih pet, so bili: Gerardo Hernández, Antonio Guerrero, Ramón Labañino, Fernando Gonzáles in René Gonzáles. Kubanski agentje so delovali v ZDA nekaj let, pri čemer so jih opazovale različne ameriške vladne organizacije.

Organizacijsko je skupina Kubanskih pet spadala pod okrilje La Red Avispa ali drugače imenovano The Wasp Network, ki je bila ustanovljena leta 1994 po odkritju zarote o podtikanju bomb v havanskem nočnem klubu Tropicana. Šlo je za skupino elitnih kubanskih vohunov. Iz Miamijsa so na Kubo pošiljali kodirana računalniška, radijska in telefonska sporočila. The Wasp Network je bila pri svojem delovanju zelo uspešna, saj so se njeni člani infiltrirali celo v ameriško vojaško poveljstvo za jug, ki nadzoruje vojaške aktivnosti za Latinsko Ameriko in Karibe. (Freeman, 2014).

Skupina Kubanskih pet je bila poslana na južno Florido po ukazu Castrove vlade. Njena naloga je bila zbiranje informacij o emigrantskih proticastrovskih skupinah, še posebej po

verigi bombnih napadov v Havani 1997. Bombne napade v kubanskih hotelih so zakrivilе teroristične proticastrovske skupine. Naloga skupine je bila tudi opazovanje proticastrovskih skupin in infiltriranje vanje. Skupine so bile: Alpha 66, F4 Commandos, The Cuban American National Foundation, Brothers to the Rescue, Coordination of United Revolutionary Organization (CORU) in Omega 7. (Taylor, 2014).

Kubanski tajni agentje so leta 1998 predstavnikom ameriškega FBI predali na tisoče strani dokumentov in več ur videoposnetkov, ki so dokazovali, da na Floridi delujejo teroristične celice. Vanje so bili vključeni predvsem skrajno desničarsko usmerjeni kubanski azilanti, ki so že vrsto let načrtovali in tudi izvajali teroristične napade ter sabotaže proti kubanskemu režimu. FBI je reagiral tako, da je vse kubanske agente aretiral. (Radio Študent, 2004).

Skupina Kubanskih pet je bila aretirana 12. septembra 1998 in leta 2001 v Miamiu obsojena vohunjenja za kubansko vlado, umorov in raznih drugih ilegalnih dejavnosti proti ZDA. Gerardo Hernández je bil leta 1996 poleg vohunjenja obsojen tudi za umor v povezavi s sestrelitvijo dveh letal, ki so ju uporabljali Brothers to the Rescue za pomoč beguncem s Kube, ki so s splavi poskušali doseči obale Floride.

Kubanska vlada je tri leta zanikala, da je bila skupina vpletena v vohunjenje proti ZDA, vendar je leta 2001 le priznala, da so bili vohuni, in povedala, da so vohunili o kubanski emigrantski skupnosti, živeči v Miamiu, ne pa proti vladi ZDA.

Člani skupine Kubanskih pet imajo na Kubi status narodnega heroja. (Freeman, 2014).

Rene Gonzales je bil izpuščen 7. oktobra 2013, ko je odslužil 13-letno zaporno kazen in je imel pred seboj še 3-letno pogojno kazen. Dne 22. aprila 2013 mu je bilo dovoljeno, da se vrne na Kubo in se udeleži očetovega pogreba. Državni sodnik mu je dovolil ostati na Kubi, vendar se je moral odreči ameriškemu državljanstvu. Fernando Gonzales je bil izpuščen 27. februarja 2014 in je bil izgnan iz ZDA. Vrnil se je na Kubo. Ostali so bili izpuščeni 17. decembra 2014 pri zamenjavi ujetnikov-vohunov med ZDA in Kubo. (Landner & Gordondéc, 2014).

4.3 DEČEK, KI JE POSTAL SIMBOL SPORA MED ZDA IN KUBO

Novembra 1999 se je Elizabeth Gonzales s sinom Eliánom vkrcala na improviziran splav in z 11 prebežniki poskušala doseči floridsko obalo. V nevihti je utonilo 11 ubežnikov, med njimi tudi Eliánova mati. Eliána sta našla ameriška športna ribiča (Donato Dalrymple in njegov bratranec). Dečka so rešili 25. novembra, na dan, ko v ZDA praznujejo zahvalni dan. Eliánovo čudežno preživetje je dobilo medijsko pozornost. Drama se je nadaljevala, ko so Eliána poslali k bratrancu v Miami, ne pa na Kubo k očetu. Bratranec je takoj zaprosil sodišče za stalno skrbništvo nad dečkom.

Na Kubi je bilo to videti kot virtualna ugrabitev in še ena provokacija v seriji provokacij ZDA. Na drugi strani so občutki rasli tudi v Mali Havani, kjer je kubanska skupnost argumentirala dečkovo bivanje v ZDA s tem, da ima tu možnost svobode. Če bi se vrnil na

Kubo, bi otrok živel v zaporu.

ZDA in Kuba so ravno sprejele migrantski dogovor (wet foot, dry foot), ki naj bi ljudi odvrčal od nevarnega prečkanja 90 milj širokega morskega pasu med ZDA in Kubo, pri katerem so tvegali svoja življenja. (Migrantski zakon „wet foot, dry foot“ pomeni, če ZDA dobijo Kubanca na morju, ga vrnejo na Kubo, ki pa ga ne sme preganjati. V ZDA mu dovolijo le, če navede strah pred preganjanjem. Tisti, ki dosežejo obalo ZDA, lahko ostanejo v ZDA.)

Ko je že kazalo, da se situacija ne more več stopnjevati, je napetost še narasla, saj je sodišče odločilo, da Elián pripada očetu na Kubo. Ameriški družinski in mednarodni zakoni določajo, da se otrok vrne očetu. Sorodniki v Miamiu so kljubovali sodišču in Eliána niso hoteli izročiti.

Kubanska vlada je organizirala demonstracije v podporo Eliánovi vrnitvi na Kubo. Največja se je zgodila v Havani na Maleconu, na Trgu revolucije, nasproti zgradbe Sekcije ameriških interesov, v kateri imajo svoje prostore vladne organizacije ZDA. Postavili so oder za prireditve, kjer prostor sprejme več kot 100.000 ljudi. Prostor je postal institucija za protiameriške demonstracije. V Havani so se režimsko organizirane demonstracije, ki se jih je udeležilo do 300.000 ljudi, odvijale vsak večer nasproti Sekcije ameriških interesov. Na demonstracije so pripeljali protestnike tudi iz 170 km oddaljenih krajev. (Cova, 2015).

Eliánova saga je odmevala v svetovnem merilu in vključevala milijone ljudi po svetu, ki so se spraševali, kam deček sodi. Castro je poslal zunanjega ministra Filipeja Péreza Roqueja na evropsko turnejo za pridobivanje mednarodne podpore za Eliánovo vrnitev na Kubo. Pérez je imel avdienco pri papežu Janezu Pavlu II. 17. februarja 2001. Pérez je trdil, da je bil papež zelo zaskrbljen zaradi fantkove ločitve od očeta, vendar je Vatikan kasneje trdil, da se na srečanju nista pogovarjala o Eliánu. Minister je oznanil, da se bo mobilizacija nadaljevala in da naj ne mislijo, da so se utrudili. (Cuba, 2009, str. 216).

Castro je še dodatno dvignil propagandno kampanjo s postavitvijo velikega bronastega kipa patriota Joseja Martija nasproti Sekcije ameriških interesov. Kip prikazuje Martija, ki drži bosonovega Eliána na svoji desni rami, medtem ko je njegova druga roka stegnjena in s prstom uperjena v stavbo Sekcije ameriških interesov. Po prestolnici so bili polepljeni plakati, ki so Eliána oklicali za enega od treh kubanskih herojev. Postavil se je ob bok Joseju Martiju in Cheju. (Cova, 2015).

Kubanska vlada je v Miami poslala mediacijsko skupino, vendar ni zagotovila Eliánove izpustitve. Eliánov oče je odšel v ZDA, vendar miamijski sorodniki niso dovolili, da bi obiskal sina. Tedanji predsednik ZDA Bill Clinton, državni tožilec in več kot 70 % ameriške javnosti so bili prepričani, da Elián sodi k očetu v svojo državo, vendar se Kubanci v Miamiu, ki so prirejali demonstracije v podporo Eliánovim skrbnikom, niso strinjali z odločitvijo sodišča in so podpirali idejo, da Elián ostane v ZDA. (Cuba, 2009, str. 216).

Vatikan je sprejel vlogo posrednika na zahtevo obeh zainteresiranih strani in dal na razpolago svoje veleposlaništvo, v katerem so predali dečka v skrbništvo očetu, ni pa sodeloval v pogajanjih, temveč je ponudil nevtralen sedež za transfer. (Catholicherald.com, 2016).

Na koncu so posebne enote ameriške policije vdrle v hišo Eliánovih krušnih staršev in dečka odpeljale. Eliána so vrnili očetu, s katerim sta preživela še nekaj mesecev v varni hiši v Washingtonu, dokler niso miamijski sorodniki izčrpali pritožbenih možnosti. Junija 2000 (po sedmih mesecih) se je deček vrnil na Kubo. (Cuba, 2009, str. 216).

Danes je Elián Gonzales študent na Univerzi v Matanzasu. (The Guardian.com, 2015).

Nobena vlada do sedaj ni mobilizirala celega naroda, da bi podprla bitko za skrbništvo. Fidel Castro je iz bitke prišel kot nacionalni zmagovalec proti ameriškemu imperializmu.

Na srečanju Združenih narodov septembra 2000 oziroma tri mesece po Eliánovi vrnitvi na Kubo sta si predsednika Clinton in Castro stisnila roke ter na kratko govorila. To je bilo prvič in edinkrat, da se je Castro rokoval s trenutnim predsednikom ZDA. (Cova, 2015).

4.4 PEOPLE TO PEOPLE

People to people je ameriška politika, ki jo je januarja 1999 napovedala Clintonova administracija. Ukrepi zajemajo pet sklopov:

- spodbuditev dodatnih verskih, znanstvenih, izobraževalnih, kulturnih, športnih in drugih izmenjav med prebivalci Kube ter ZDA,
- razširitev direktnih potniških letov na Kubo z avtorizacijo letov tudi iz drugih ameriških mest, in ne samo iz Miamija, na različne destinacije na Kubi,
- dovoljenje za vse ameriške prebivalce, in ne samo tiste z družinami na Kubi, da lahko pošljejo do 300 \$ na četrtletje posamezni kubanski družini oziroma gospodinjstvu,
- avtorizacijo prodaje hrane in kmetijskih produkcijskih sredstev zasebnim osebam ter kmetom na Kubi in
- predlog o ponovni vzpostavitvi direktne poštne službe med ZDA in Kubo ter ustanovitev službe za poštno povzetje. (Sullivan, 2016).

4.5 TRGOVINSKI AKT ZDA-KUBA 2001

Ameriški kongres je februarja 2001 obravnaval zakonski osnutek o normalizaciji odnosov s Kubo, imenovan Trgovinski akt ZDA-Kuba.

Ugotovitve so bile:

- s koncem hladne vojne in razpadom Sovjetske zveze Kuba ne predstavlja več grožnje za

ZDA ali zahodno poloblo,

- nadaljevanje embarga na trgovino med ZDA in Kubo iz februarja 1962 je protiproduktivno ter okrivi ZDA za neuspehe komunističnega sistema,
- razširitev normalnih trgovinskih odnosov na Kubo bi državi pomagala pri razvoju gospodarstva, ki bi temeljilo na principih prostega trga in bi postalo konkurenčno na globalnem trgu,
- ZDA bi podprle demokratske spremembe in spoštovanje človekovih pravic s pospeševanjem trgovine ter blagovnega prometa, potovanj, komunikacij ter kulturnih, akademskih in znanstvenih izmenjav,
- razširitev bilateralnih trgovinskih odnosov bi verjetno pospešilo napredek na Kubi pri spoštovanju človekovih pravic in demokratskem vladanju ter podprlo Kubo pri sprejetju regionalnih in svetovnih trgovinskih pravil ter načel. (Govtrack, 2016).

4.6 VZPOSTAVITEV STIKOV MED ZDA IN KUBO

Prelomnico pri normalizaciji odnosov med ZDA in Kubo predstavlja pogajanje za izročitev ameriškega državljanja, ki je delal za ameriško obveščevalno službo in je bil zaprt na Kubi. Zamenjava vohunov je bila ustaljena oblika komunikacije med državami v času hladne vojne. Alan Gross je deloval na Kubi in bil decembra 2009 aretiran ter najprej osumljen vohunjenja za ZDA, kasneje pa je bil obtožen tihotapljenja satelitskih telefonov in računalniške opreme kubanskim Judom, s katerimi bi lahko nenadzorovano komunicirali s tujino. ZDA so zahtevale, da Kuba izpusti Alana Grossa, Havana pa je hotela v zameno svoje obsojene vohune. (Landner & Gordondéc, 2014).

4.7 VPLIV KATOLIŠKE CERKVE

Brata Castro so vzgajali in šolali jezuiti, zato do katoliške cerkve in jezuitskega reda gojita veliko mero zaupanja. Že od devetdesetih let prejšnjega stoletja ima Castro dobre odnose z Vatikanom in uživa vatikansko podporo odpiranja Kube svetu ter sveta Kubi. Začelo se je z zgodovinskim obiskom Fidela Castra pri papežu Wojtyli leta 1996 in nadaljevalo z zgodovinskim obiskom Janeza Pavla II. na Kubi leta 1998. Leta 2012 je Kubo obiskal tudi Benedikt XVI., sedanji papež Frančišek pa je bil na otoku kar dvakrat: prvič leta 2015, ko je proslavil padec zidu na zahodni polobli, kar se je zgodilo večinoma po njegovi zaslugi, drugič pa leta 2016, ko se je v Havani srečal z moskovskim patriarhom, skoraj 1000 let po razkolu med kristjani. (Hočevár blog, 2016).

Pogajanja med ZDA in Kubo so se začela s pomočjo Katoliške cerkve v najbolj strogi tajnosti na Haitiju že leta 2010. Dogajanje je ostalo skrito vse do trenutka, ko sta se o vsem odločila spregovoriti oba predsednika. Papež Frančišek, ki prihaja iz Latinske Amerike, zelo dobro pozna težave regije in ima dobre odnose z vodilnimi v njej. Jasno mu je, da Američani s severa več kot pol stoletja vsak dan posebej kaznujejo kubanske

navadne smrtnike, nagrajujejo pa revolucionarno elito. Reveži se otepajo z revščino, kakor so se zmeraj v zgodovini otoka. Že od začetka šestdesetih let prejšnjega stoletja gospoda iz Washingtona vsak dan poskrbi, da se ohranja in obnavlja Castrov režim, proti kateremu uradno grmijo. Prav papež Frančišek je zmagovalec v podiranju zidu na Karibih. (Hočevar, Nedelo, št. 27, str. 7).

Brata Castro do ZDA gojita veliko mero nezaupanja in sta iskala poroka za dogovor z Belo hišo. Našla sta ga v osebi svetega očeta Frančiška, ki slovi po svojih obsodbah pohlepa in preveč požrešnega kapitalizma.

Castro se zaveda, da potrebuje dobre odnose s Cerkvijo, saj katoliški veri med drugim pripadajo Kubanci, ki živijo na Floridi in utegnejo pri reformiranju Kube odigrati pomembno vlogo.

Papež Frančišek je odigral ključno vlogo pri zagonu normalizacije odnosov med državama ZDA in Kuba. V začetku poletja 2014 je poslal pismo neposredno predsednikoma ZDA in Kube, kar je dalo zagon normalizaciji odnosov. Frančišek je marca 2014 gostil Obamo v Vatikanu; vprašanje odnosov med ZDA in Kubo je zajemalo precejšen del pogovorov. (Siolnet, 2016).

Vatikan za posredovanje pričakuje plačilo. Katoliška cerkev si hoče zagotoviti svoboden prostor za svoje delovanje na Kubi. Vatikan je prepričan, da bi Kubi koristil podpis sporazuma z Vatikanom, saj bi z njim olajšali izvedbo nekaterih reform: družbeno-ekonomskih, fiskalnih in reform trga dela. Cerkev naj bi podprla reforme in jih propagirala med svojimi verniki. Katoliških vernikov je na Kubi največ med belim prebivalstvom, in sicer približno pol milijona. (Hočevar, Nedelo 58, št. 27, str. 7).

4.8 IZMENJAVA VOHUNOV IN KOLIBRIJEV ČIVK

Po posredovanju papeža Frančiška in kanadske vlade je prišlo do izmenjave ujetnikov. Kuba je izpustila še 53 političnih oporečnikov. Alana Grossa so zamenjali za tri kubanske vohune v ZDA, zapor pa je zapustil še en ameriški vohun na Kubi. Njegovega imena javnosti niso razkrili, predsednik Obama pa ga je označil za enega najpomembnejših obveščevalnih virov ZDA na Kubi. Omogočil je aretacijo najmanj petih kubanskih vohunov v ZDA in obsodbo dveh uradnikov Pentagona ter State Departmenta. Alan Gross je bil sodelavec ameriške Agencije za mednarodno pomoč (USAID). V okviru USAID od razpada Sovjetske zveze dalje deluje Pisarna za tranzicijske pobude (OTI) z nalogo, da bo v spreminjajočih se političnih okoljih s kratkoročno finančno pomočjo in brez dolgotrajnih postopkov odobritve spodbujala gradnjo demokracije ter miru. Delo OTI pogosto pripelje do političnega vmešavanja, ki ima lahko diplomatske posledice, in ima skrivne programe, o katerih noče razkriti podrobnosti. (Kopušar, Delo 56, št. 85, str. 28).

Ameriška administracija je financirala tajno operacijo razvoja socialnega omrežja podobnega Twitterju, ki bi pripomoglo k večji uporniški nastrojenosti Kubancev do

komunistične oblasti. Imenovali so ga kubanski twitter oziroma zunzuneo, kar je slengizem za kolibrijev čivk. (Kopušar, Delo 56, št. 85, str. 28).

Agencija je plačala razvoj delovanja aplikacije za telefone, ki je uporabnikom omogočala komuniciranje po SMS-ih, s čimer so se izognili strogemu vladnemu nadzoru informacij in interneta. Bela hiša je takoj zatrdila, da ni šlo za tajen, temveč za diskreten program, saj zaradi odnosov med Havano in Washingtonom menda niso hoteli ogrožati vpletenih. Po besedah predstavnice iz mnenjske organizacije Svet za zunanje odnose je jasno razvidna misel, da izmerijo in izkoristijo nezadovoljstvo med mladimi Kubanci ter jih postopno z vsebino in drugimi oblikami sporočanja pripravijo do pozicijskega delovanja. Program je po podatkih USAID uporabljajo 68.000 ljudi. Priljubljen je bil kot brezplačen način komuniciranja v državi z nizkimi dohodki in visokimi cenami telefonskih storitev. Kubanskemu telekomunikacijskemu podjetju Etecsa so plačevali več 10.000 dolarjev za razpošiljanje SMS-ov. Po eni strani je Bela hiša trdo garala, da uveljavi sankcije proti Kubi, po drugi strani pa denar neposredno dajala tamkajšnji vladi. (Kopušar, Delo 56, št. 85, str. 28).

Program je postopno ugasnil leta 2012, delno zaradi blokade kubanskih oblasti, predvsem pa je v USAID zmanjkalo denarja. Vlada v Havani je začela raziskovati, kako se je ameriška vlada dokopala do več 100.000 števil kubanskih uporabnikov, ki so bile podlaga za razvoj aplikacije. (Kopušar, Delo 56, št. 85, str. 28).

Objava preobrata med državama je sledila po 18 mesecev trajajočih tajnih pogajanjih, ki so potekala večinoma v Kanadi in pri katerih je sodeloval tudi papež Frančišek. Zadnje ameriško-kubansko srečanje je potekalo v Vatikanu. Preboj v dolgotrajnem konfliktu je pomenil telefonski pogovor med Obamo in Castrom. Osebni pristop papeža Frančiška je bil ključen in prepričljiv hkrati in Raul Castro je privolil v zamenjavo ter osvoboditev ameriškega humanitarnega delavca Alana Grossa. Papež Frančišek je bil celo porok, da bosta obe vpleteni strani spoštovali dogovor, ki je bil sprejet v veliki tajnosti. Devet sestankov za osvoboditev Grossa in ponovna vzpostavitev diplomatskih vezi med državama so potekali v Kanadi in Vatikanu. Američani so bili najbolj zaskrbljeni za Grossovo hitro pešajočo zdravje. Sekretar ZDA John Kerry je opozoril zunanjega ministra Kube Parilla, da bodo v primeru, da Gross umre v ujetništvu, vsi napor in pogajanja za ponovno vzpostavitev stikov šli v nič. (Cave & Archibold, Nytimes 2014).

Dogovor, ki je osvobodil Američane, zaprte na Kubi, je končal 53 let trajajočo diplomatsko odtujitev odnosov med ZDA in Kubo. Vsi analitiki govorijo, da so pogajanja za izpustitev Grossa odprla povezave med Kubo in ZDA. Ameriška administracija in kubanska vlada sta se dogovorili za serijo ukrepov, ki državi zbližujejo. Med pomembnejšimi spremembami se obetata vzpostavitev stalnih diplomatskih odnosov in izpustitev političnih ujetnikov v obeh državah. (Cave & Archibold, Nytimes 2014).

Novice o izboljšanju odnosov med ZDA in Kubo so po svetu sprožile val odobravanja, jezni in razočarani pa so nekateri republikanci in demokrati v ZDA ter kubanski izgnanci, ki

živijo na Floridi. Posebej navdušeno so dogovor med ZDA in Kubo ter izboljšanje odnosov sprejeli na otoku, ker pričakujejo konec embarga in morda tudi svetlejšo prihodnost.

4.9 OTOPLITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO

Prvi zametki odpiranja ZDA in Kube so se pojavili takoj, ko je Obama zavzel predsedniški položaj in razrahljal omejitve kubanskim Američanom tako za obiske sorodnikov na Kubi kot za pošiljanje denarja njihovim družinam. Spremembo politike do Kube je napovedal že leta 2008, a se njegove napovedi niso uresničile, saj so se odnosi med državama znova ohladili že decembra 2009, ko so kubanske oblasti aretirale Američana Alana Grossa. (S. V., 2014).

Spremembo odnosov so pričakovale tudi ZDA, saj se je Fidel Castro po hudi bolezni leta 2006 odrekel predsedniški funkciji, ki jo je nato prevzel njegov brat Raul Castro. Kubanski režim se ni sesul, kot so pričakovale ZDA, in Raul Castro je leta 2008 postal predsednik kubanskega državnega sveta.

Kot je dejal predsednik Obama, so desetletja poskusov, da bi osamili Kubo in spodkopali tamkajšnji komunistični režim, propadla, zato je napočil čas, da obrnejo nov list. "Zaključili bomo zastareli pristop, ki je desetletje neuspešno zastopal naše interese. Namesto tega bomo začeli normalizacijo odnosov med državama," je dejal predsednik Obama.

Kongres je pozval, naj umakne trgovski embargo, s pooblastili predsednikovega položaja pa je prispeval k izboljšanju diplomatskih odnosov in prometnih povezav. Obama je dolgoletno politiko označil za rigidno in preživelo. (S. V., 2014).

Ko je kubanska vlada odpravila nekatere omejitve za potovanja v tujino svojim državljanom, se je Obama odločil, da je pravi čas, da bi diplomatske odnose dvignili na višjo raven. Pri tem imata veliko zaslug mlada pomočnika, ki ju je Obama izbral sam. To sta Zuniga in Rhodes. Mlada moža sta v obdobju več mesecev s komercialnimi leti večkrat letela v Kanado, kjer sta se sestajala z malo večjo delegacijo s Kube. Sestanki so trajali dan, včasih pa so se raztegnili na dva dni. Kanadski vladi ni bilo dovoljeno spregovoriti o pogajanjih, organizirala je samo lokacije v Torontu in Ottawi. Kanada v pogovorih ni sodelovala.

V zgodnji fazi pogajanj ni bilo jasno, kaj hoče kubanska vlada: končanje ameriških donacij denarja prodemokratskim gibanjem na Kubi, da jo umaknejo s seznama držav podpornic terorizma ali izpustitev članov skupine Kubanskih pet, ki so bili obsojeni vohunstva in v enem primeru umora. Kubanski pogajalci so zahtevali tudi umik vojaškega zapora iz Guantánama.

Američani so v zgodnji fazi pogajanj poudarjali pomembnost Alana Grossa. Računali so, da ga bo Kuba izpustila zaradi njegovega slabega zdravstvenega stanja in tudi zato, ker so ZDA že izpustile dva člana Kubanskih pet.

Ker Kubanci leta 2013 še vedno niso izpustili Alana Grossa in so se pogovori vlekli skozi celo leto, je ameriški delegaciji postalo jasno, da so trije člani Kubanskih pet glavna prioriteta kubanske vlade. Na tej točki so se Američani odločili, da bo šlo za strogo izmenjavo vohunov, in predlagali, da trojico iz skupine Kubanskih pet zamenjajo za Kubanca, ki je delal za ameriško obveščevalno službo. Grossa bi izpustili zaradi humanitarne geste. Ameriško ponudbo je Kuba sprejela, kar je vplivalo na širok spekter normalizacije odnosov med državama.

Zunanji minister ZDA John Kerry ni bil vpleten v skrivna pogajanja v Kanadi, ampak je imel pomembno vlogo pri krepitevi sporočil iz Bele hiše kot predsednik Komisije za zunanje zadeve. Pri tem je spoznal kubanskega ministra za zunanje zadeve Parrilla, ki je postal za ZDA še en kanal za komunikacijo s kubanskimi oblastmi. V telefonskih pogovorih s Parrillom je Kerry pošiljal sporočila, da če se karkoli zgodi Grossu, bo ves dogovor odpovedan.

Oktober 2014, ko so pogajanja prešla v kritično fazo, je Vatikan gostil srečanje kubanskih in ameriških pogajalcev, na katerem so se dogovorili za končne pogoje dogovora. Dne 6. novembra je Obama prepričal Svet za nacionalno varnost, da podpišejo novo politiko do Kube. Kubanska vlada si ni mogla privoščiti, da bi ignorirala vpliv Cerkve, in Vatikan je to s pridom izkoristil za prepričanje kubanskih pogajalcev, da gredo naprej z idejo o menjavi vohunov. Delegaciji sta se še enkrat sestali v Kanadi, da sta se dogovorili o logističnih pogojih zamenjave. Ko je bil dogovor končan, je zastopnik ZDA, ki je bil v delegaciji za prevzem Grossa v Havani, povedal, da vladnemu letalu ne bodo dovolili odleteti proti Washingtonu, dokler se letalo, ki je pripeljalo trojico skupine Kubanskih pet, ne dotakne kubanskih tal. Pet minut potem so ameriškem letalu dovolili vzleteti. (Landner & Gordondéc, 2014)

Ključni element dogovora med ZDA in Kubo je obnova diplomatskih odnosov. Obama je Kerryju naročil, naj nemudoma začne razpravo o vzpostavitvi diplomatskih odnosov, ki so bili pretrgani leta 1961. To vključuje:

- odprtje veleposlaništev in izmenjavo obiskov na visoki ravni,
- manj omejitev pri potovanjih na Kubo, poleg tega bodo ameriški obiskovalci s Kube prinesli za 400 \$ blaga, od tega za 100 \$ cigar in ruma, a le za zasebno uporabo,
- lažje prelivanje donacij na Kubo, sedanja meja 500 \$ na osebo na četrtoletje se dviguje na 2000 \$. Manj omejitev bo menda tudi pri humanitarnih donacijah,
- možnost finančnih transakcij med ZDA in Kubo. Na Kubi bodo začele delovati ameriške plačilne in kreditne kartice, ameriške banke bodo lahko tam odpirale račune,
- olajšan izvoz gradbenega materiala,
- večji dostop Kubancev do komunikacij, komercialna prodaja naprav, programov,

aplikacij in druge opreme za lažje komuniciranje Kubancev s svetom ter

- umik Kube s seznama držav podpornic terorizma (kamor je bila uvrščena leta 1982).

Mehčanje pritiskov s strani ZDA pomeni tudi, da bodo nehali do skrajnosti in za vselej podpirati družino Castro, ki je tako dolgo ostala na oblasti zahvaljujoč ameriški blokadi.

4.10 KAJ SE JE SPREMENILO MED ZDA IN KUBO PO LETU 2014

Spremembe med ZDA in Kubo po letu 2014:

- tesnejše diplomatske vezi: obe državi sta odprli diplomatski veleposlaništvi; ZDA v Havani in Kuba v Washingtonu,

- lažje potovanje: Obamova administracija je omogočila lažjo rezervacijo letalskih letov in hotelov. Kubanci so dovolili poslovanje podjetju San Airbnb, zaradi česar Američani lažje rezervirajo sobo,

- boljše telefonske storitve: na Kubi deluje Jersey New IDT Corporation, svoje pogodbe sta obnovili podjetji Sprint in Verizon, kar omogoča neposredne telefonske storitve na dolge razdalje,

- poslovanje z debetnimi karticami: možno je poslovati z debetnimi karticami, na primer karticami MasterCard, izdanimi pri Stonegate Banki,

- začenja se trgovina: prvi trgovinski dogovor je bil sklenjen na medicinskem področju za izdelavo cepiva proti pljučnemu raku. Veliko ameriških podjetij poskuša najti poslovne partnerje na Kubi (PepsiCo, NAPA Auto Parts, Carnival Cruise Lines, American Airlines in JetBlue). (Gomez, 2015).

4.11 KAJ OSTAJA ENAKO MED ZDA IN KUBO PO LETU 2014

Stvari, ki se med ZDA in Kubo po letu 2014 niso spremenile:

- embargo ostaja,

- vstop Kubancev v ZDA: še vedno je v veljavi zakon, ki vsakemu Kubancu, ki stopi na ameriška tla, omogoča azil in možnost bivanja v ZDA. Zakon še vedno privlači Kubance in moti kubansko vlado,

- kubanski komunistični sistem: Kuba ni niti malo spremenila političnega sistema, družina Castro je še vedno na oblasti in komunisti so še vedno edina dovoljena politična stranka na Kubi,

- kršenje človekovih pravic na Kubi: po poročanju Cuban Commission of Human Rights and National Reconciliation so v letu dni zaprli 5000 Kubancev zaradi kritike političnega sistema. (Gomez, 2015).

5 VZROKI ZA OTOPLITEV ODNOSOV MED ZDA IN KUBO

Po razpadu Sovjetske zveze je Kuba izgubila bogatega sponzorja, ki ga je nadomestila z gospodarskim sodelovanjem z Venezuelo, Bolivijo in Kitajsko. Tesna povezava med Kubo in Venezuelo je posledica prijateljstva med Fidelom Castrom ter pokojnim venezuelskim predsednikom Hugom Chávezom. Slednji kubanske revolucije ni videl kot romantični spomin, temveč kot način predrugačenja svoje države, starejšega Castra pa kot svojega mentorja. Kubo je oskrboval z obilnimi količinami poceni nafte (še vedno jo dobavljajo 100.000 sodčkov na dan), v zameno pa je dobival medicinsko osebje, športne trenerje, vojaške svetovalce in druge strokovnjake, vendar je ob uvajanju kubanskih gospodarskih modelov pešalo venezuelsko gospodarstvo. Sedanji venezuelski predsednik Maduro se sooča z rastočim odporom opozicije; odpor pripisuje imperialističnim pobudam ZDA. Najhujši udarec se je zgodil z upadanjem cen nafte, ki je temelj venezuelskega gospodarstva. Za zdaj mu je na pomoč priskočila Kitajska. Vse naštetu rahlja vezi med Kubo in Venezuelo. (Kopušar, Delo 56, št. 296, str. 6).

Ker ni bilo nafte, ni bilo mogoče pridelati sladkorja, ki bi ga lahko prodajali. Cigar ni mogoče prodajati v velikih količinah, če jih ne smejo kupovati Američani. Visoko izobražen kader pa ni odšel samo v Venezuelo in Bolivijo, ampak tudi v druge države, od koder se ne vrne, čeprav zaradi tega izgubi stanovanja. Zdravniki hodijo pomagat celo v Afriko, samo zato, da lahko odidejo od doma. (Hočevan, Delo 56, št. 296, str. 5).

Raul Castro je bil tako leta 2014 prisiljen sprejeti gospodarske spremembe: sprostil je gospodarske omejitve in dopustil zasebno pobudo, saj se je plansko gospodarstvo znašlo na robu razsula. Rahljanje sankcij ZDA je okrepilo tako pobudo, saj so zasebniki v letu 2014 že zaposlovali petino delovne sile. (Kopušar, Delo 56, št. 294, str. 7).

Vsaj trije milijoni kubanskih družin živijo od denarja, ki jim ga pošiljajo sorodniki iz ZDA. Med izseljenci, ki največ pomagajo sorodnikom na Kubi, so prvotni izgnanci iz Havane, tisti iz višjega srednjega razreda, ki se jih je Fidel Castro znebil takoj po udaru leta 1959. Med podporniki so zdaj že njihovi potomci, rojeni na Floridi, in nekateri med njimi so danes vplivni ameriški politiki. Večino izseljencev predstavljajo sto tisoči, ki so tja pribežali s čolni v osemdesetih in devetdesetih letih prejšnjega stoletja. Kuba se je bila v devetdesetih letih prejšnjega stoletja primorana odpreti turizmu, ki pa se ni mogel razviti na podlagi naravnega zaledja, to je ameriškega trga. (Hočevan, Delo 56, št. 294, str. 7).

Republikanska stranka nima več prevladujočega vpliva na kubansko skupnost na Floridi. Begunci s Kube so med hladno vojno skovali naravno zavezništvo z antikomunizmom republikancev, bili pa so tudi dovolj številčni, da so lahko z glasovi vplivali na volitve na Floridi, ki je ena od odločilnih držav predsedniških volitev. Obama je doživel ostre napade desnice, da pomaga avtoritativnemu režimu, ki zatira Kubance. Pri tem republikanci računajo na volilno bazo kubanskih izseljencev. Mladim Američanom kubanskih korenin so danes bližje demokrati. (Kopušar, Delo 56, št. 294, str. 7).

Latinska Amerika je dolga desetletja pritiskala na ZDA, naj se odpove osamitvi Kube. Odločitev Bele hiše pa ni prinesla le olajšanja, ampak tudi kisle obraze v Latinski Ameriki, še največ v Venezueli. Sprememba ne pomeni olajšanja samo za Kubo, ampak prinaša pomemben geopolitičen zasuk, ki bo najbolj vneti protiameriški državi, kot sta Venezuela in Bolivija, osamil. Pri tem Bela hiša krepi svoj politični položaj po celotni Srednji in Južni Ameriki.

Predsedniki ostalih južnoameriških držav so potezo Bele hiše označili kot pogumno dejanje. Analitiki ugotavljajo, da se bosta morali Venezuela in Bolivija prilagoditi novi realnosti ter ubrati bolj zmerne tone. V ameriškem zunanjem ministrstvu priznavajo, da so si sami zakuhali težavne odnose z Latinsko Ameriko. Politika do Kube je bila dražeca ovira za vse države v regiji, zaradi česar je prihajalo do trenj v odnosih med ZDA in prijateljskimi državami. Na zadnjem vrhu Amerik so se tako bolj kot o gospodarskih odnosih pogovarjali o Kubi. (Kopušar, Delo 56, št. 296, str. 6).

Predsedniku Obami ni do spreminjanja zemljevida v Antilih, še najmanj pa do tega, da bi v Mehiškem zalivu vrtali nafto Kitajci. Kitajske zastave že vihrajo na nekaterih naftnih črpalnicah ob cesti od Havane do Matanzas.

Po drugi strani se Kitajci na Kubi niso priljubili. Na tisoče jih je prihajalo na tečaje španščine in spoznavanje Kube ter njenih virov. Glede na afriške izkušnje lahko Kubanci sklepajo, da Kitajci niso prijazni in zanesljivi zavezniki. Prejšnje generacije Kitajcev sta brata Castro v šestdesetih izgnala s Kube. (Hočevan, Delo 56, št. 296, str. 5).

5.1 OBNOVITEV DIPLOMATSKIH STIKOV

Z odločitvijo ameriškega kongresa 29. maja 2015, da črta Kubo s seznama držav, ki podpirajo terorizem, je bila tlakovana pot za ponovno odprtje veleposlaništev in obnovitev diplomatskih stikov.

Diplomatske odnose sta državi obnovili 20. julija 2015. V Washingtonu je takrat zavihrala kubanska zastava na poslopju, ki je bilo zadnja desetletja samo sedež pisarne za zaščito kubanskih interesov. Tudi ameriško veleposlaništvo v Havani je začelo delovati takrat, manjkal je le dvig ameriške zastave, ki se je zgodil 14. avgusta 2015. Ameriško zastavo so v Havano prinesli trije nekdanji marinci, ki so jo januarja 1961 na ukaz predsednika Eisenhowerja tudi sneli. Ponovno odprtje veleposlaništev je tudi uradni dokaz o obnovi diplomatskih odnosov. (Hočevan, Nedelo 57, št. 17, str. 7).

5.1.1 KAJ BO OTOPLITEV PRINESLA GOSPODARSTVU

Analitiki menijo, da bodo v Havani in Washingtonu najprej poskušali izravnati odškodnino za vso škodo, ki jo je povzročila ameriška blokada Kube z odškodnino za nacionalizirano ameriško premoženje konec petdesetih let. Američani in ameriška mafija, ki je imela svoj svetovni sedež v Havani, so do udara Castra s tovariši obvladovali posestva, plantaže, industrijo sladkorja, rafinerije nafte in vse drugo vredno premoženje.

S kompenzacijami bi najlažje prišli do obojestranskega zadovoljstva še posebej zaradi tega, ker je na Kubi ves turizem v rokah vojske, ki je močno privilegirana in ji še vedno vlada družina Castro. (Hočevár, Delo 57, št. 189, str. 6).

Težava bo nastala, ko bo kubanska diaspora poizkušala vplivati na pogajanja o vračanju premoženja nacionaliziranim ameriškim podjetjem in Kubancem, ki so odšli takoj po Castrovem udaru. Na eni strani Washingtonu narekujejo poteze proticastrovski Kubanci, ki so tudi politično vplivni, na drugi strani Havani narekujejo poteze milijoni Kubancev, ki živijo na otoku v zaplenjenih hišah in delajo na zaplenjeni zemlji, oblast pa jim je dala potrdila o lastništvu nepremičnin in zemlje, ki jih bodo zahtevali nazaj Kubanci v Miamiu. (Hočevár, Nedelo 57, št. 17, str. 7).

Kubansko gospodarstvo se šele privaja na nove razmere in prebujeno zasebno pobudo. Z zasebnim gostinstvom in taksi prevozom, prostim trgov nepremičnin, obrtništvom in deljenjem opuščenih kmetijskih zemljišč kmetom se rojeva nova elita, ki bo povečala že sedaj vidne socialne razlike. Večji del Kubancev je že do sedaj solidno preživel s pomočjo sorodnikov s tujine, ki je sedaj osnova za zasebno pobudo pa tudi za trgovino z nepremičninami. (Hočevár, Delo 57, št. 189, str. 6).

Reforme Raula Castra počasi sproščajo kubansko gospodarstvo, toda posodabljanje je mnogo prepočasno, saj na tisoče mladih zapušča otok in odhaja v ZDA. Oblastem v Havani je jasno, da morajo ustvariti veliko novih delovnih mest, če želijo ustaviti izseljevanje mladih, zato se bodo morali odpovedati ideji o izgonu ameriškega imperializma ter odpreti vrata za ameriške naložbe. (Kopušar, Delo 58, št. 69, str. 7).

Raul Castro si želi združiti sistem ločenega denarja za tujce in domačine, za kar pa potrebuje zaloge trde valute, da bi se izognil skoku inflacije. Priložnost vidi v ameriških dolarjih v obliki pritoka ameriških turistov in vlagateljev. (Kopušar, Delo 58, št. 85, str. 6).

Ameriška blokada še ni odpravljena, zato je tudi obnova hudo načetih nepremičnin onemogočena, dokler ne bo prostega uvoza gradbenega materiala iz ZDA. Kubansko gospodarstvo ne more začeti novega zagona brez tujih vlagateljev, ki jih je v ZDA domnevno veliko. Brez odprave blokade ne bo mogoč zagon, ki se že začelja z razkrojem dosedanjega socialističnega sistema. (Hočevár, Delo 58, št. 189, str. 6).

Odpravo embarga, ki ga je kongres sprejel kot odgovor na kubansko nacionalizacijo ameriškega premoženja, dodatno ovira okoli 6000 zahtev za vrnitev premoženja ali poplačilo, ki so ga nacionalizirali ameriškim lastnikom po revoluciji, vrednost zahtevkov pa je skupaj z obrestmi ocenjena na okoli sedem milijard. Zakon iz leta 1996, ki kot pogoj za spravo s Kubo navaja poravnavo odškodninskih zahtevkov, še vedno velja. (Kopušar, Delo 57, št. 86, str. 6).

Odprta vrata bodo otok spremenila bolj kot pol stoletja osame, saj je invazija turistov z dolarji veliko boljši poseg kot vojaške operacije. Odpirajo se direktne letalske povezave,

hotelske verige že načrtujejo vstop na neokrnjene obale. (Kopušar, Delo 58, št. 67, str. 3).

Prva znanilka novih časov je spletna stran Kayak.com, na kateri so prvi začeli oglaševati polete na Kubo in ponujati tamkajšnje hotele. (Kopušar, Delo 57, št. 25, str. 28).

Družba Starwood bo kmalu začela graditi nove hotele in obnavljati stare. Začela se bodo vlaganja v kmetijstvo (podjetje Cleber bo odprlo tovarno manjših traktorjev), predsednik Obama je naznanil podpis pogodbe, po kateri bo Google širil brezžično in širokopasovno internetno omrežje, in sodelovanje na področju farmacije ter zdravljenja rakavih obolenj. (Hočevlar, Delo 58, št. 68, str. 1).

Potrjena so tudi dovoljenja šestim ameriškim letalskim družbam za polete v devet kubanskih mest, med katerimi pa ni Havane. Prvi komercialni let, ki bo pristal v Cienfuegosu, je predviden 7. septembra 2016. (Whitfield, Miami Herald, 2016).

Ko bo konec blokade, se bodo na Kubo hoteli vrniti tudi lastniki nepremičnin, v katerih živijo Kubanci, ki niso odšli. Tem še nihče ni povedal, kje bodo živeli, ko bodo domov prišli pravi lastniki hiš, ki imajo še vedno dokumente o lastništvu. Eno samo spalno naselje na obrobju Havane je zraslo v obdobju revolucije, stare hiše pa so pustili propadati, zato bi vsako vračanje nepremičnin lahko povzročilo nemire. (Hočevlar, Delo 57, št. 189, str. 6).

5.1.2 POLITIČNE SPREMEMBE

Bela hiša upa, da se bo otoplitev odnosov poznala tudi na starem političnem sistemu države, ki se še vedno oklepa revolucionarne doktrine. Obama je na svojem obisku v Havani kubanske voditelje opomnil na ureditev človekovih pravic in demokracije, vendar ga je pisec v uradnem dnevniku Granma opozoril, da ne bodo dopustili njegovega vmešavanja v notranje zadeve in da ni nobenega dvoma o kubanski zvestobi revolucionarnim ter protiimperialističnim idejam. Dodal je še, da naj Američani ne pričakujejo političnega popuščanja.

Disidenti so pozvali Obamo, da vodstvu države jasno izrazi zahteve po političnih spremembah. Politični sistem še vedno obvladuje vladajoči režim, ki z disidenti ravna kot s kriminalci. (Delo 58, št. 62, str. 32).

Republikanci nočejo končati trgovinskega embarga proti Kubi, ki ovira normalizacijo odnosov, Obama ga poskuša s predsedniškimi ukazi čim bolj oklestiti, večina desnice pa se zavzema za ponovno zaostroitev odnosov. Trdijo, da so ZDA z otoplitvijo odnosov dosegle premalo svoboščin za Kubance, ki živijo na Kubi. (Kopušar, Delo 58, št. 67, str. 3).

Obama je dal Kubi vedeti dvoje: da morata o odpravi embarga odločati kongres in senat, predvsem pa mora kubanski režim vsaj toliko popustiti, ko gre za človekove pravice in demokracijo, da bo glasovanje lahko zahteval. (Hočevlar, Delo 58, št. 68, str. 1).

Castro mu na drugi strani odgovarja, da človekovih pravic ne smemo politizirati in da so med državama globoke razlike. (Kopušar, 58, št. 68, str. 6).

Sporazum o zbliževanju z Američani Castrov režim razglša za svojo zmago, saj je dobil nazaj tri izmed petih agentov, ki so bili zaprti v ZDA. Kuba od ZDA zahteva, naj ukine embargo in vrne vojaško oporišče Guantánamo, da bodo lahko vzpostavili celovite odnose med državama. Obama računa, da se bo hkrati z odpiranjem gospodarstva zrahljalo tudi okovje civilne družbe. (Kopušar, Delo 58, št. 69, str. 7).

Največjo težavo med državama še vedno predstavljajo migracije s tisoči Kubancev, ki poizkušajo doseči ZDA in so obtičali v Srednji Ameriki. Kubancem poseben ameriški zakon dovoljuje, da dobijo državljanstvo po enem letu bivanja v ZDA. Kuba nasprotuje temu zakonu, saj pravi, da opogumlja Kubance – še posebej zdravstvene delavce – da zapustijo svoje delo v tujini in bežijo v ZDA. Čeprav Kuba in ZDA sedaj diplomatsko sodelujeta, se ZDA ne nameravajo odpovedati posebnemu zakonu, ki velja za kubanske državljane pri emigraciji v ZDA. Otoplitev odnosov je pognala Kubance v še bolj množičen beg, saj se bojijo, da se bo z otoplitvijo spremenil tudi zakon, ki bo zanje bistveno manj ugoden. (Whitfield, Miami Herald, 2016).

6 SKLEP NA PODLAGI HIPOTEZE

Hipotezo, ki sem jo zastavil v diplomskem delu, bom na podlagi dejstev potrdil ali zavrzel.

Za boljše razumevanje odnosov med ZDA in Kubo sem raziskal gospodarske ter politične odnose od leta 1770 do danes. Hipotezo bom preveril v vsakem poglavju.

Hipoteza: „Odnosi med ZDA in Kubo se po letu 2015 prijateljsko razvijajo in izboljšujejo.“

V prvem delu sem raziskal obdobje sodelovanja med ZDA in Kubo od leta 1770 do 1959. To je obdobje kolonializma in formiranja samostojnih držav v tem delu sveta. ZDA so si izborile samostojnost izpod britanskega kolonialnega imperija leta 1783. Leta 1823 so sprejele Monrojevo doktrino, s katero so pričele nadzirati ameriški prostor in okolico. Monrojeva doktrina je sprva koristila Kubi, saj so ZDA odkrito pomagale kubanski uporniški vojski v vojni proti španski kolonialni vojski. Leta 1898, po podpisu pariškega mirovnega sporazuma, so vse španske kolonije pripadle ZDA, tudi Kuba. Že leto kasneje so ZDA preselile kubansko vlado v ZDA, postavile guvernerja za upravljanje Kube in leta 1901 sprejele Plattov amandma. S Plattovim amandmajem so ZDA dobile pravico do posredovanja v kubanske zadeve, postavitve vojaške baze v Guantánamu, nadzora financ in mednarodnih odnosov. ZDA postavljajo odvisne diktatorske režime, obvladujejo gospodarstvo in izčrpavajo državo. Kubanci so sprva menili, da jim bodo ZDA pomagale obnoviti porušeno gospodarstvo in državo, kmalu pa so ugotovili, da so jih ZDA potisnile v novo kolonialno odvisnost.

Iz zapisanih dejstev ugotovim, da so se politični in gospodarski odnosi prijateljsko razvijali od leta 1783 do 1899, ko Kuba še ni bila samostojna država. Ko so ZDA dobile priložnost, so izkoristile Monrojevo doktrino, pariški mirovni sporazum in sprejele Plattov amandma ter Kubo potisnile v odvisen položaj. Med letoma 1899 in 1959 se odnosi niso prijateljsko razvijali. Hipoteza je zavržena.

V drugem sklopu sem raziskal uspeh kubanske revolucije in njene posledice za Kubo v obdobju od leta 1959 do 2014. Ko je bila januarja 1959 razglašena zmaga revolucije, so novo vlado takoj priznale tudi ZDA. Po vzponu Fidela Castra na oblast julija 1959 in revolucionarnih reformah so se odnosi med državama zaostрили. Na razlastitev ameriške lastnine na Kubi so ZDA reagirale z uvedbo embarga leta 1961, podporo izseljenske proticastrovske skupine v Miamiu, izvedbo invazije v Prašičjem zalivu leta 1961 in med raketno krizo leta 1962 so grozile z vojaškim napadom na Kubo. Med letoma 1962 in 1990 oziroma med hladno vojno sta državi ZDA in Kuba prikrito merili moči v spopadih zunaj svojega ozemlja, in sicer na področju Afrike, Azije in Latinske Amerike. V Grenadi in Panami je prišlo do vojaškega spopada med ameriško ter kubansko vojsko. ZDA so dokazale, da so močnejše, zato Kuba nadaljnjih spopadov ni tvegala. Po razpadu Sovjetske zveze leta 1990 je Kuba izgubila zaveznika in podpornika. Sledila je velika gospodarska kriza na Kubi in ZDA so pričakovale padec Castrovega režima. Odnosi med

državama so se še zaostri, ko so ZDA uvedle Torricellijev (1992) in Helms-Burtonov zakon (1996), ki sta še dodatno povečala osamitev Kube. Sledili so incidenti v obliki ugrabljanja letal, postavitve bomb v turističnih središčih na Kubi in aretacij vohunov na obeh straneh. Državi sta komunicirali, kadar sta reševali konflikte zaradi kubanskih izseljencev oziroma beguncev in vohunov. Šele pogajanja za vrnitev Eliána in obojestransko izpustitev vohunov na obeh straneh so odprla vrata otoplitvi odnosov med državama leta 2014.

Iz navedenih dejstev je razvidno, da odnosi med ZDA in Kubo med letoma 1959 in 2014 niso bili prijateljski, temveč nasprotno. Grozila je celo jedrska vojna. Hipoteza je zavržena.

V tretjem sklopu sem raziskal vzroke za otoplitve odnosov med ZDA in Kubo po letu 2014. Ovrednotil bom postavljeno hipotezo, ki se glasi: „Odnosi med ZDA in Kubo se po letu 2015 prijateljsko razvijajo in izboljšujejo.“

Dne 17. decembra 2014 sta predsednika Obama in Raul Castro hkrati napovedala novo smer v odnosih med ZDA ter Kubo.

V letu 2015 sta državi sklenili celo vrsto dogovorov:

- 31. marec 2015: 1. seja Human Rights Dialogue v Washingtonu, na kateri sta ZDA in Kuba govorili o človekovih pravicah,
- 29. maj 2015: ZDA umaknejo Kubo s seznama držav, ki podpirajo terorizem,
- 20. julij 2015: ZDA odprejo veleposlaništvo v Havani in Kuba odpre veleposlaništvo v Washingtonu. Ameriški diplomati imajo večjo svobodo gibanja po Kubi in večjo svobodo druženja s Kubanci,
- 14. avgust 2015: ameriški zunanji minister John Kerry obišče Kubo. Po 70 letih je prvi ameriški zunanji minister na kubanskih tleh,
- 11. september 2015: ZDA in Kuba ustanovita Meddržavno komisijo za normalizacijo odnosov,
- 7.–8. oktober 2015: poteka razprava o učinkovitosti izvajanja ameriške regulativne politike do Kube,
- 9. november 2015: dvostranski dialog med ZDA in Kubo o pravni zakonodaji. Razprava se je osredotočila na različna področja sodelovanja: na področju kazenskega pregona vključno z bojem proti terorizmu, boja proti drogam, mednarodnega kriminala, kibernetike kriminalitete, varnega potovanja, trgovine in ubežnikov,
- 18. november 2015: podpis memoranduma o sodelovanju držav v znanosti in raziskovanju ter o upravljanju zaščitene morske območij,

- 24. november 2015: državi ZDA in Kuba podpišeta skupno izjavo o sodelovanju pri okoljevarstvenih vprašanjih, kot so: varovanje obmorskih in obalnih območij, zmanjševanje tveganja nesreč, preprečevanje razlitja nafte in hiter odziv na morebitne nesreče,
- 30. november 2015: seja ameriške in kubanske vlade, kjer je tekla diskusija o izvajanju ameriško-kubanskega migracijskega dogovora, ki zagotavlja varno, urejeno in zakonito priseljevanje Kubancev v ZDA,
- 1. december 2015: drugi sestanek skupine za boj proti drogam. ZDA in Kuba si prizadevata za boljše sodelovanje in izmenjavo informacij,
- 8. december 2015: prvi pogovor med vladama ZDA in Kube o zahtevkih ameriških državljanov za vrnitev zaplenjenega premoženja na Kubi,
- 10. december 2015: ZDA in Kuba sprejmejo pilotski program za prevoz pošte med državama, ki naj bi v prihodnosti postal stalen program,
- 17. december 2015: Obama oznaní prvo obletnico nove smeri v odnosih med ZDA in Kubo,
- 16. februar 2016: bilateralni sporazum med ZDA in Kubo o vzpostavitvi rednih zračnih prevozov med državama; linijski prevoz se bo predvidoma začel že 7. septembra 2016,
- 16. marec 2016: prvi direktni let poštne letala iz ZDA na Kubo,
- 20. marec 2016: Obamov obisk na Kubi (po skoraj 90 letih prvi obisk ameriškega predsednika na Kubi). (Whitehouse, 2016).

Iz navedenega je razvidno, da sklenjeni dogovori urejajo odnose na državni ravni pa tudi odnose, ki se nanašajo na navadne državljane. Dogovori med državama se nadaljujejo tudi v letu 2016, kar kaže na kontinuiteto dobrih diplomatskih odnosov med državama.

Z naštetimi diplomatskimi dogovori med vladama ZDA in Kube se postavlja hipoteza potrdi.

7 ZAKLJUČEK

Državi Kuba in ZDA delno delita skupno usodo v preteklosti: obe sta bili koloniji, ki sta si svobodo morali izboriti. Kuba je bila španska kolonija, ZDA pa so bile angleška kolonija. Več stoletij so se ZDA ozemeljsko širile in gospodarsko uspešneje razvijale. Ko se je Kuba borila s Španijo za samostojnost, so ji ZDA odkrito pomagale, kasneje so Kubo hotele celo anektirati. Ker jim to ni uspelo, so jo nase priklenile gospodarsko, kasneje pa še politično. V ta namen so ZDA sprejele Monrojevo doktrino in Plattov amandma, ki jim dovoljujeta grobe posege v suverenost Kube. Med letoma 1900 in 1959 so ZDA podpirale kubanske diktatorske režime ter Kubo izsiljevale z odkupom sladkorja in tobaka. Ameriško podzemlje je upravljalo krajevne igralnice in razkošne hotele za pranje denarja.

Politično ravnovesje moči v tem delu sveta se je porušilo, ko so na Kubi leta 1959 oblast prevzeli revolucionarji. ZDA so takoj priznale novo vlado, ki je zagotovila razvoj demokracije na Kubi, izpolnjevanje mednarodnih dogovorov, red in mir. Ko je julija 1959 oblast prevzel Fidel Castro, so se napetosti med ZDA in Kubo stopnjevale. Revolucionarne reforme in razvoj marksistično-leninističnega političnega sistema na Kubi so povečevali razkol med kapitalistično ZDA ter socialistično Kubo. Napetosti so dosegle vrhunec z invazijo v Prašičjem zalivu, uvedbo embarga (1961) in raketno krizo (1962).

Med letoma 1961 in 1990 se je Kuba gospodarsko ter politično povezala s Sovjetsko zvezo in se udeleževala vojnih spopadov po svetu. Odkrito je podpirala osvobodilna gibanja v Afriki, Aziji in Latinski Ameriki. S to politično potezo je Castro kazal ZDA, kako vplivne zaveznike in močno vojsko ima, hkrati pa je utrjeval svojo oblast in dokazoval, da Kuba uspeva preživeti kljub embargu. Castro je žel obćudovanje doma in med množico držav, ki so se osvobajale izpod kolonialnega jarma in so se želele izogniti ameriškemu gospodarskemu ter političnemu vplivu. Do vojaškega spopada med ZDA in Kubo ni prišlo v ameriškem ali kubanskem prostoru, temveč v Grenadi (1983) in Panami (1989). V obeh spopadih so zmagale ameriške vojaške enote in pokazale ranljivost kubanske vojske.

Razpad Sovjetske zveze in konec hladne vojne povzročita prelom v razporeditvi moči na svetu. ZDA ugotovijo, da embargo v desetletjih trajanja ni prinesel želenih rezultatov. Hujše ekonomske posledice na Kubi niso nastale, ker je Kuba med hladno vojno prejemale pomoč Sovjetske zveze. Po njenem razpadu so Kubi na pomoč priskočile Kitajska in nekatere države izvoznice nafte (Venezuela). Kljub težkim gospodarskim razmeram je Kubi uspelo preživeti ter razviti samosvojo gospodarsko in politično pot. Socialistična Kuba je zagotovila osnovne življenjske potrebe svojih državljanov, drastično zmanjšala nepismenost z obsežnim šolskim programom, osnovno zdravstveno nego razširila tudi na nižje socialne sloje in racionalno delila hrano med prebivalstvo, kadar je to bilo potrebno. Embargo je prizadel veliko Kubancev, ne pa Castrovega režima, ki mu je blokada vedno znova pomagala politično preživeti. Obama je prvi ameriški predsednik, ki mu je jasno, da se režim bratov Castro lahko sesuje samo z odpravo blokade, ki je režim vzdrževala.

Razlogi za otoplitev odnosov med ZDA in Kubo so tudi geopolitične narave. ZDA so namreč glede embarga zelo osamljene, saj tudi v svetu OZN 99 % držav glasuje proti embargu, vendar ZDA uporabljajo veto, ki ga še naprej ohranja v veljavi.

Po pol stoletja trajajočem konfliktnem obdobju državi poskušata izboljšati odnose:

– ZDA zato, ker so ugotovile, da prejšnja taktika ni prinesla rezultatov, pa tudi zato, ker si ne želijo sprememb v Antilih. Še posebej si ne želijo, da se na Kubi razširi vpliv Kitajske in da Kitajci črpajo nafto v Mehikem zalivu. Hkrati skušajo Kubo ločiti od levih vlad v Latinski Ameriki: Venezuele, Ekvadorja in Bolivije. Na eni strani se ZDA odpirajo Kubi, na drugi pa naraščajo sankcije proti Venezueli,

– Kuba zato, ker želi razvijati gospodarstvo in ker je zdaj tudi Kubancem jasno, da ni vse, kar prihaja z Zahoda, slabo.

Ker je imela Kuba v zgodovini slabe izkušnje s političnimi in gospodarskimi dogovori z ZDA, je pri odpiranju meja in gospodarstva zelo previdna. Za posrednika si je izbrala Vatikan oziroma papeža Frančiška, ki je porok, da se bosta vpleteni strani držali dogovorov. Preizkus iskrenosti pri izpolnitvi dogovorov so v bližnji preteklosti bili: izmenjava vohunov, izpustitev Alana Grossa in vrnitev Eliána Kubi. Do potankosti dobro izpeljani dogovori so dali temelj za nadaljevanje pogovorov med ZDA in Kubo. Veliko zaslug imajo tudi osebno Obama, papež Frančišek in Raul Castro, ki z modrimi potezami krmarijo med čermi diplomacije.

Kuba je pri sklepanju dogovorov z ZDA nezaupljiva, previdna in zadržana. Zgled drugih latinskoameriških držav kaže na hitro privatizacijo naravnih bogastev in agresivni vdor tujega kapitala. Liberalizacija trga se je na Kubi že začela. Svoj kapital imajo na Kubi ameriška družba Starwood, ki bo obnavljala stare in gradila nove hotele, podjetje Cleber, ki bo odprlo tovarno manjših traktorjev, in Google, ki bo širil brezžično in štiripasovno internetno omrežje. Če Kuba želi zaustaviti beg mladih intelektualcev v tujino, mora zagotoviti nova delovna mesta, ki naj bi jih priskrbelo nova tuja podjetja.

Obstoječi sistem ne bo mogel biti konkurenčen na trgu, zato se bo preobrazil. Kuba bo verjetno stopila na pot tržnega gospodarstva s kubanskimi posebnostmi. Glavnina sprememb bo nastopila po sestopu družine Castro z oblasti.

Dokler bodo v ZDA na oblasti demokrati, se bodo odnosi prijateljsko razvijali, tako kot je načrtovala Obamova administracija. Če na predsedniških volitvah novembra 2016 zmagajo republikanci, pa se odnosi lahko precej zapletejo. Ameriški predsednik iz vrst republikancev lahko povsem spremeni politiko do Kube.

Jasno je, da je Kuba v veliki meri odvisna od ameriške notranje politične igre in interesov svetovnega hegemonov v Latinski Ameriki. Od kubanske vlade je odvisno, ali bodo situacijo lahko nadzorovali in jo obrnili v korist državljanom.

LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- Axelrod Alan in Charles Phillips, 2005, *Encyclopedia of Wars*, Volume I., New York: Facts on File, inc.
- Bajini I. (2007). *Cuba*, London: Dorling Kindersley Limited London A Penguin Company
- Bajini I. (2010). *Kuba*, Ljubljana: Založba Mladinska knjiga
- Baker, Peter (2016). *U.S. to Restore Full Relations With Cuba, Erasing a Last Trace of Cold War Hostility*. Pridobljeno 22. 5. 2016 iz:
<http://www.nytimes.com/2014/12/18/world/americas/us-cuba-relations.html>
- Brechner M., Wilkenfeld J., (1997). *A Study of Crisis, Michigan: University of Michigan*. Pridobljeno 15. 5. 2016 iz:
https://books.google.si/books?id=GjY7aV_6FPwC&printsec=frontcover&source=&hl=sl#v=onepage&q&f=false
- Cave, Damien & Archibold C. Randal (2016). *As Havana Celebrates - Historic Shift*, Economic and Political Hopes Rise. Pridobljeno 20. 5. 2016 iz:
<http://www.nytimes.com/2014/12/18/world/as-havana-celebrates-historic-shift-economic-and-political-hopes-rise.html> -
action=click&contentCollection=Americas&module=RelatedCoverage®ion=EndOfArticle&pgtype=article
- Cova, R. Antonio., (2015). *The Elian Gonzales Case: The World's Most Watched and Politically- Charged Custody Battle that Reached the U.S. Supreme Court an Determined a Presidential Election*. Pridobljeno 12. 6. 2016 iz
<http://www.latinamericanstudies.org/academic/HLLR-Spring-2015.pdf>
- Daniel, Frank Jack (2016). *Cubans relive Obama visit with 'offline Internet*. Pridobljeno 16. 5. 2016 iz: <http://www.reuters.com/article/us-usa-cuba-media-idUSKCN0XC2IO>
- Ferfila, B., (2002). *ZDA*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede
- Ferfila, B., (2016). *Kuba: počitniški raj ter tragikomični sistem ekonomije in politike*, Ljubljana: Demat d.o.o.
- Freeman, C., (2014). *US Cuba prisoner exchange – who are the 'Cuban five'?*. Pridobljeno 20- 6. 2016 iz
<http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/centralamericaandthecaribbean/cuba/11299653/US-Cuba-prisoner-exchange-who-are-the-Cuban-Five.html>

- Golden, T. (1991). *3 Latin Presidents Press Castro For Faster Change*. Pridobljeno 2. 6. 2016 iz <http://www.nytimes.com/1991/10/24/world/3-latin-presidents-press-castro-for-faster-change.html>
- Gomez, A., (2015). *One year later: What's changed – and what hasn't in US-Cuba relations*. Pridobljeno 17. 6. 2016 iz <http://www.usatoday.com/story/news/world/2015/12/15/cuba-us-one-year-anniversary-diplomatic-relations-whats-changed/77085846/>
- Gorrry, C. (2004). *Cuba*, London: Lonely Planet
- Hočevar, T., (2014). Stiske naredijo svoje. *Delo*, 56(296), str. 5
- Hočevar, T., (2015). Zastave vihrajo toda prava pogajanja se šele začenjajo. *Delo*, 57(189), str. 6
- Hočevar, T., (2015). Ameriška zastava vihra v Havani. *Delo*, 57(17), str. 7
- Hočevar, T., (2015). Havana in Washington začenjata na novo. *Delo*, 57(17), str. 7
- Hočevar, T., (2015). Papež bo v Havani kralj. *Delo*, 57(27), str. 7
- Hočevar, T., (2016). Novi veter na zahodni polobli. *Delo*, 58(294), str. 7
- Hočevar, T., (2016). Razlike ostajajo, embargo bo manj strog. *Delo*, 58(68), str. 1
- Hočevar T., (11. 4. 2016). *Hočevar blog*. Pridobljeno 17. 5. 2016 iz: <http://www.delo.si/mnenja/blogi/sveto-in-posvetno-fidelov-in-raulov-zadnji-kongres.html>
- Hočevar, T., (2016). *Sveto in posvetno: Fidelov in Raulov zadnji kongres*. Pridobljeno 23. 6. 2016 iz <http://www.delo.si/mnenja/blogi/sveto-in-posvetno-fidelov-in-raulov-zadnji-kongres.html>
- Hočevar, T., (2016). *Sveto in posvetno: Vatikan od Kube terja plačilo za posredovanje*. Pridobljeno 23. 6. 2016 iz www.delo.si/mnenja/blogi/sveto-in-posvetno-vatikan-od-kube-terja-placilo-za-posredovanje.html
- Kaufman Purcell, S., (2016). *Demystifying Contadora*. Pridobljeno 28. 6. 2016 iz <https://www.foreignaffairs.com/articles/central-america-caribbean/1985-09-01/demystifying-contadora>
- Kennedy, H.,(2015). *War of Jenkins Ear: Admiral Edward Vernon*. Pridobljeno 16. 5. 2016 iz <http://militaryhistory.about.com/od/naval/p/War-Of-Jenkins-Ear-Admiral-Edward-Vernon.htm>
- Kissinger, H. (1999). *Years of Renewal, The Concluding Volume of His Memoirs*. New York

- Kopušar, S. (2014). S kolibrijevimi čivkom nad kubanski režim. *Delo*, 56(85), str. 28
- Kopušar, S., (2014). Na ponujeno roko so odzivi mešani. *Delo*, 56(296), str. 6
- Kopušar, S., (2014). Padec« berlinskega zidu» na Karibih. *Delo*, 56(294), str. 7
- Kopušar, S., (2015). Počasna otoplitev med Kubo in ZDA. *Delo*, 57(25), str. 28
- Kopušar, S., (2015). Čakanje na konec hladne vojne. *Delo*, 57(85), str. 6
- Kopušar, S., (2015). Vrh v znamenju Castra in Obame. *Delo*, 57(86), str. 6
- Kopušar, S., (2016). Guantanamo nekoč kot naravni park miru?. *Delo*, 58(67), str. 3
- Kopušar, S., (2016). Nov dan za sprti ameriški sosedi. *Delo*, 58(68), str. 6
- Kopušar, S., (2016). Pokop hladne vojne ob divjanju vroče. *Delo*, 58(69), str. 7
- Landner, M., Gordondéc, R.M., (2014). *Journey to rapprochement visited worlds of presidents popes and spies*. Pridobljeno 15. 6. 2016 iz <http://www.nytimes.com/2014/12/18/world/americas/journey-to-rapprochement-visited-worlds-of-presidents-popes-and-spies.html>
- Leogrande, M. William, Thomas Julie M. (2002). Cuba's Quest for Economic Independence, *Journal of Latin American Studies*, Cambridge, 34(2002), 2, str. 325 - 363
- Markowitz, M. (2013). *Urgent Fury: U.S. Special Operations Forces in Granada 1983*. Pridobljeno 20. 5. 2016 iz <http://www.defensemedianetwork.com/stories/urgent-fury-u-s-special-operations-forces-in-grenada-1983/3/>
- Natek K., Natek M., (2006), *Države sveta*, Ljubljana: Mladinska knjiga
- Petrič, E. (2010). *Zunanja politika: osnove teorije in praksa*, Ljubljana: ZRC SAZU
- S.V., (2014). *Padel je še en zid*. Pridobljeno 20. 6. 2016 iz www.delo.si/svet/globalno/kuba.html
- Siclair, Andrew Annandale, (2016). *Che Guevara*. Pridobljeno 19. 5. 2016 iz <http://www.britannica.com/biography/Che-Guevara>
- *Slovenski veliki leksikon*, 1. knjiga, 2003, Ljubljana: Mladinska knjiga
- *Slovenski veliki leksikon*, 3. knjiga, 2005, Ljubljana: Mladinska knjiga
- Suarez, J., (2014). *We Will Not Forget Cuba's 13 de Marzo Massacre*. Pridobljeno 19. 6. 2016 iz <https://panamapost.com/john-suarez/2014/07/15/we-will-not-forget-cubas-13-de-marzo-massacre/>

- Sullivan P. M., (2016). *Cuba: U.S. Restrictions on Travel and Remittances*. Pridobljeno 21. 6. 2016 iz : <https://www.fas.org/sgp/crs/row/RL31139.pdf>
- Taylor, A. (2014). *Meet the 'Cuban Five' at the center of blockbuster U.S. announcement on Cuba*. Pridobljeno 10. 6. 2016 iz <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2014/12/17/meet-the-cuban-five-at-the-center-of-the-blockbuster-u-s-announcement-on-cuba/>
- Valenčič, E. (2011). *12. september*. Pridobljeno 25. 6. 2016 iz <http://www.mladina.si/105759/12-september>
- Wenborn, N. Dore, H., (1993). *Kronika XX. stoletja: dogodki in osebnosti*, Ljubljana: Mladinska knjiga
- Whitefield, M. (2016). American Airlines will offer Cuban travelers help with visas. Pridobljeno 29. 6. 2016 iz: <http://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/cuba/article86550422.html>
- Whitefield, M. (2016). U.S. - *Cuba relations: Plenty to work on in 2016*. Pridobljeno 29. 6. 2016 iz: <http://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/cuba/article53901410.html>

Viri:

- Britannica. (2016). *Fidel Castro*. Pridobljeno 18. 5. 2016 iz <http://www.britannica.com/biography/Fidel-Castro>
- Britannica. (2016). *Che-Guevara*. Pridobljeno 18. 5. 2016 iz <https://www.britannica.com/biography/Che-Guevara>
- Catholicherald.com. *In Elian Case, bishop says obey law; Vatican offers services*. Pridobljeno 21. 6. 2016 iz <http://catholicherald.com/stories/bln-Elian-case-bishop-says-obey-law-Vatican-offers-servicesb,5157>
- CIA (2016). Central Intelligence Agency. *The World Factbook*. Pridobljeno 1. 6. 2016 iz <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/pm.html>
- CIA. (2016). Central Intelligence Agency. *The World Factbook*. Pridobljeno 5. 5. 2016 iz <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/cu.html>
- Delo. (2016). Obama razdelil disidente. *Delo*(62), str. 32
- Encyclopedia.com. (2016). *Helms-Burton Act*. Pridobljeno 18. 6. 2016 iz <http://www.encyclopedia.com/doc/1G2-3406400411.html>
- Govtrack. (2016). *Text of the Cuban Humanitarian Trade Act of 2001*. Pridobljeno 20. 6. 2016 iz: <https://www.govtrack.us/congress/bills/107/s402/text>
- Globalsecurity.org., *Mariel Boatlift*. (2016). Pridobljeno 16. 6. 2016 iz <http://www.globalsecurity.org/military/ops/mariel-boatlift.htm>
- History of Cuba. *Timetable History of Cuba. After the Revolution*. (2016). Pridobljeno 18. 6. 2016 iz: <http://www.historyofcuba.com/history/time/timetbl4.htm#lbj>
- ICB Data Viewer. (2016). *Cienfuegos Submarine Base*. Pridobljeno 15. 5. 2016 iz: <http://www.cidcm.umd.edu/icb/dataviewer/cienfuegossubmarinebase>
- ICB Data Viewer. (2016). *Ogaden II*. Pridobljeno 15. 5. 2016 iz: http://www.cidcm.umd.edu/icb/dataviewer/ogaden_II
- Miami Herald. (2016). *American Airlines will offer Cuban travelers help with visas*. Pridobljeno 29. 6. 2016 iz: <http://www.miamiherald.com/news/nation-world/world/americas/cuba/article86550422.html>
- Office of the Historian (2016). *The United States, Cuba and the Platt Amendment, 1901*. Pridobljeno 20. 5. 2016 iz <https://history.state.gov/milestones/1899-1913/platt>
- Radio Študent (2004). *Kako si ZDA sproti zmišljujejo definicijo terorizma*. Pridobljeno 21. 6. 2016 iz

[http://old.radiostudent.si/article.php?sid=3516\)%20Kako%20si%20ZDA%20sproti%20zmi%C5%A1ljujejo%20definicijo%20terorizma](http://old.radiostudent.si/article.php?sid=3516)%20Kako%20si%20ZDA%20sproti%20zmi%C5%A1ljujejo%20definicijo%20terorizma)

- Siolnet. (2011). *Mineva 20 let od konca Sovjetske zveze*. Pridobljeno 21. 6. 2016 iz <http://siol.net/novice/svet/mineva-20-let-od-konca-sovjetske-zveze-34823>
- Siolnet. (2014). *ZDA in Kuba na poti do normalizacije odnosov*. Pridobljeno 20. 6. 2016 iz siol.net/novice/svet/zda-in-kuba-na-poti-do-normalizacije-odnosov-9378
- The Guardian.com (2015). *Former Cuban castaway Elian Gonzales, now 21, would like to visit US*. Pridobljeno 22. 6. 2016 iz <https://www.theguardian.com/world/2015/may/19/former-cuban-castaway-elian-gonzalez-now-21-would-like-to-visit-us>
- Torricellijev zakon. (1992). *H.R. 5323 – Cuban Democracy Act of 1992*. Pridobljeno 10. 6. 2016 iz <https://www.congress.gov/bill/102nd-congress/house-bill/5323>
- Whitehouse. (2015). *Changing Course in Cuba: The Progress We've Made Since 2014*. Pridobljeno 5. 7. 2016 iz <https://www.whitehouse.gov/issues/foreign-policy/cuba>
- *Ženevski protokol: sporazum med vladami Angole, Kube in JAR, 1988*. Pridobljeno 15. 5. 2016 iz <http://www.peaceau.org/uploads/namibia-geneva-protocol-1988.pdf>